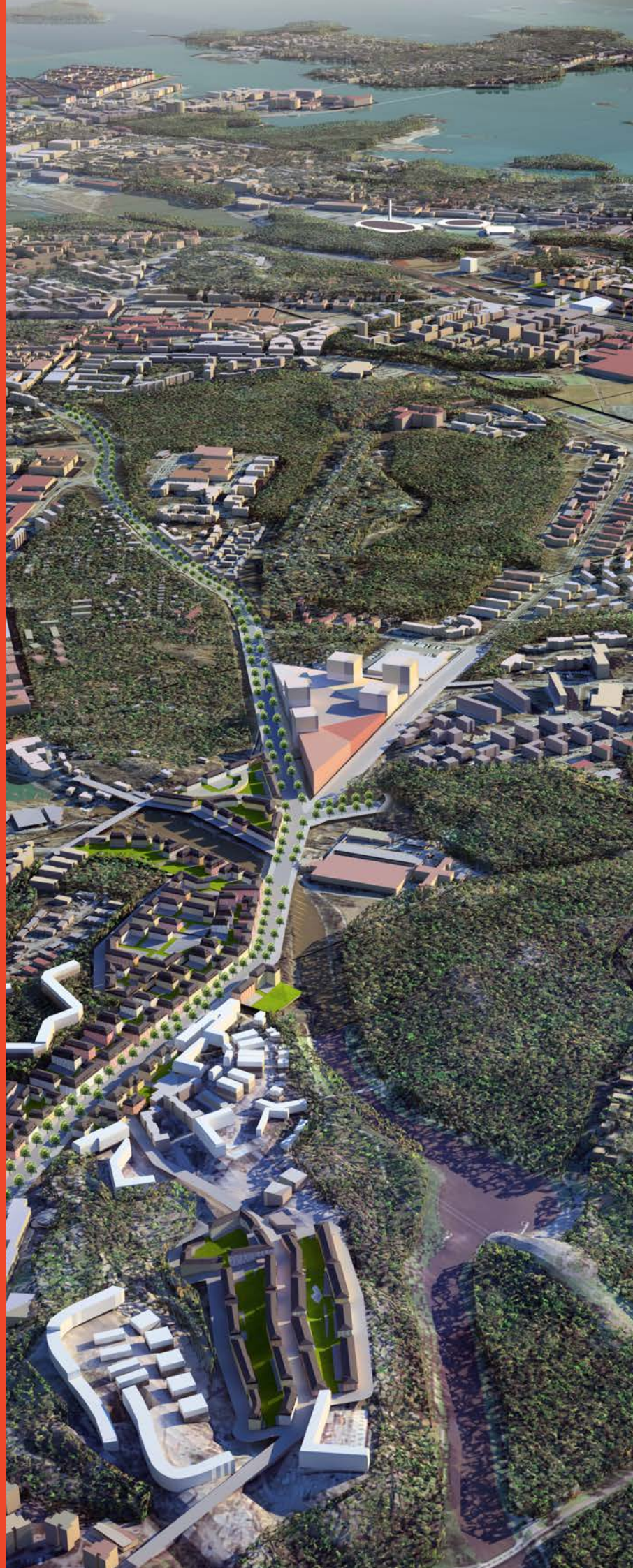

Alueiden tutkimus 2022

Future
Ready

wsp

*Millainen on
Suomen alueiden
tulevaisuusvalmius?*

Alueiden tutkimus 2022

Suomi muodostuu laajalle maantieteelliselle alueella hajautuneesta 293 kunnasta, jotka ryhmittyvät edelleen kaupunkiseuduiksi ja 12 maakunnaksi. Kuntien itsehallintoon kuuluvat sosiaali- ja terveyspalvelujen (SOTE) -uudistuksen jälkeen keskeisesti yhdyskuntien ja elinvoiman kehittäminen sekä opetus- ja sivistystoimi. Uudistuksen vaikutuksia on pelätty, mutta on toisaalta nähty myös, että muutoksen myötä kuntien toiminnan ennustettavuus paranee. Kun kunnat voivat keskittyä jäljelle jääviin vastuisiin, tulee mahdollisuuksia uudistumiseen. Kuntien itsehallinto tulee parhaiten perustelluksi, kun päätöksenteko on lähellä kuntalaisia ja yrityksiä, ja toiminta on ennakoivaa sekä yhteisönsä tarpeisiin ja edellytyksiin mukautuvaa. Yhteistyö yritysten ja oppilaitosten kanssa on toimintaympäristöstä nousevien haasteiden ja kunnan alueen kestävyysratkaisujen kehittämisen vuoksi entistäkin tärkeämpää.

Elämme erityisen epävarmaa ja haastavaa aikaa. Viranomaisina, poliittisina päättäjinä, suunnittelijoina ja tieteilijöinä yritämme ymmärtää maailmaa tänään – ja mikä tärkeintä, sitä millainen maailma on huomenna. Tämän tutkimuksen taustaksi olemme muodostaneet Suomen maatrendit 2022 -yhteenvedon, jossa globaaleja megatrendejä katsotaan suomalaisin silmin ilmaston, yhteiskunnan, teknologian ja resurssien näkökulmista. Olemme muodostaneet alueiden analyysin pohjaksi käsityksen, millä tavoin trendit todennäköisesti vaikuttavat siihen, miten elämme ja toimimme seuraavien 20-50 vuoden aikana.

Viime vuosina kunnilla on ollut tärkeä rooli Covid-19 -epidemian leviämisen hillitsemisessä sekä sen kielteisten vaikutusten lieventämisessä. Vaikka pandemian jälkihoito yhä jatkuu, on katse pidettävä tiiviisti horisontissa. Kuntien ja elinkeinoelämän nykyiset ja tulevat haasteet sekä mahdollisuudet vaativat huomiota hyvän pitkän aikavälin kehityksen varmistamiseksi.

Erilaisten ilmiöiden ja muutosten kohtaamiseksi ovat tulevaisuusvalmiuden rakentamisessa ratkaisevan tärkeitä seuraavat mitattavissa olevat tekijät:

- *Inhimillinen pääoma:* väestö, osaaminen ja osallisuus
- *Tuottavuuden tekijät:* työpaikat, työvoima ja teknologiat
- *Vihreä siirtymä:* yritykset, yhdyskunnat, infrastruktuuri, resurssien käyttö ja kuluttaminen

Epävarmat ajat jatkuvat, ja sekä kansallisesti että paikallisesti on varauduttava haasteisiin, joiden ei vielä muutama vuosi sitten uskottu olevan relevantteja. Muuttuvassa maailmassa tulevaisuuden kohtaaminen helpottuu kestävyyttä ja joustavuutta määrätietoisesti rakentamalla. Yhteisöjen ja alueiden tulevaisuusvalmiutta luonnehtii yleinen kyky kohdata haasteita. Tämä kyky kasvaa alueen ollessa monipuolisesti vahva, jolloin sen kantokyky kriisien yli paranee. Alueiden tutkimus syvennyy tämän kysymyksen tarkasteluun.

Tulevaisuusvalmius sisältää monia muuttujia ja pitkän aikavälin vakaan kehityksen varmistamisen lisäksi keskeistä on erilaisiin riskeihin ja ääritapah-tumiin varautuminen. Joustavuus ja resilienssi tarkoittavat sopeutumiskykyä uusiin olosuhteisiin.

Alueiden tutkimus tarjoaa taustalla olevine tietokantoinen vankan tietopohjan, jota voidaan käyttää alueiden tulevan kehityksen ennustamiseen. Tulosten suurista eroista voidaan vetää johtopäätelmiä, joista suuri osa perustuu alueiden erilaisiin maantieteellisiin, rakenteellisiin ja liikenneverkollisiin lähtökohtiin. Toisaalta jo viime vuoden tutkimus osoitti, että elinvoimaa luodaan sekä keskuksissa että pienissä ja etäämmällä keskuksista sijaitsevilla kunnissa.

Alueiden välillä on sekä demografisia että koulutus-tasoon, hyvinvointiin ja työpaikkatarjontaan liittyviä eroja. Näihin tekijöihin perustuu monen kunnan vahvuus. Tosiasioiden ja analyysin kautta tutkimuksemme haluaa nostaa esiin Suomen alueiden vahvuuksia ja kehityskohtia. Näiden taustalla olevien trendien ja tekijöiden tunnistaminen on askel kohti tehokasta työtä haasteisiin vastaamiseksi ja kehittymisessä entistä vahvemmaksi yhteisönä ja rakenteina. Se on askel kohti kestävä kehityksen rakentamista ja tulevaisuuden turvaamista yhteisölle, jossa innovaatiot ja hyvinvointi voivat syntyä.

Alueiden tutkimus 2022 nostaa kuntien lisäksi esille väkirikikkaimmat kaupunkiseudut tarkastellakseen näiden kansantalouden kannalta merkittävien alueiden ominaispiirteitä, vahvuuksia sekä haasteita tulevaisuusvalmiuden rakentamisen näkökulmasta.

**Resilienssi on kyky
ennakoida, oppia, sopeutua,
muuntua ja palautua.**

Tulevaisuusvalmius käytännössä

Suomi on ollut vuosikymmenien ajan yksi pohjoismaisista hyvinvointivaltioista ja hyvinvoinnin kasvutarina mitatusti maailman onnellisimmaksi valtioksi on ainutlaatuinen. Tämä on sukupolvien työllä ja hyvällä hallinnolla saavutettu tila, jonka tietysti toivomme jatkuvan. Saavutettu tila ei kuitenkaan ole päätepiste, vaan kehityksen on jatkuttava ja samalla vastattava toimintaympäristön muutoksiin. Hyvinvoinnin kasvulla on viimeaikaisten kriisien hoidon ohella ollut poliittinen hintansa velan määrän kasvuna. Pitkän matalien korkojen jakson jälkeen ennätyksellisen nopeasti kohonnut inflaatio vaikuttaa dramaattisesti kulutuskäytännön ja koko talouteen. Alueiden tutkimus on suunnattu mittaamaan tulevaisuusvalmiuden tasoja ja tuomaan esiin niitä tekijöitä, joiden avulla alueiden hyvää kehitystä voidaan parantaa tai hiipuvan kehityksen suuntaa muuttaa.

Yhteiskunnat kohtaavat ajassamme haasteita, jotka vaativat sekä kestävyttä että joustavuutta. Tulevaisuusvalmius sisältää monia tekijöitä, jotka määrittävät, kuinka varautunut kunta tai seutu on enemmän tai vähemmän äärimmäisiin tapahtumiin liittyviin riskeihin. Resilienssi tarkoittaa joustavuutta ja sopeutumiskykyä uusiin olosuhteisiin. Tutkimuksemme indeksi on Suomen alueiden haavoittuvuuden ja kestävyuden mittari, joka kykenee osoittamaan, missä mennään ja miltä kehitys näyttää. Pitkän aikavälin positiivinen kehitys varmistetaan indeksin korkealla arvolla eli tulevaisuusvalmiudella.

Tänä vuonna syvennymme ilmaston, infrastruktuurin ja muuttuvan globaalin ympäristön kriittisen ajankohtaisiin aiheisiin, joiden kohtaamisessa keskustellaan valmiudesta ja siitä, miten kriisit voivat vaikuttaa Suomeen. Kuinka vahva ja sitkeä Suomi on kestämaan näitä kriisejä?

Kaupunkiseuduilla, kunnilla ja niiden asukkailla on tarpeita, jotka on täytettävä niin tänään kuin tulevaisuudessakin. Mitä tulevaisuusvakuutus pitää sisällään? Suomen tulevaisuuden turvaamisen kannalta erittäin tärkeiksi tunnistettuja alueita ovat vihreä siirtymä, teknologian kehitys, yhteiskunnan kehittäminen ja resurssit. Kaikki nämä alueet ovat osittain haasteita, mutta myös potentiaalisesti mahdollisuuksia, jos ne käsitellään oikein.

Oheisessa kuvassa esitetyistä haasteista useita on tarpeen käsitellä hyvissä ajoin ja muuttaa haasteet mahdollisuuksiksi, ja siten tavoitteellisesti välttää kalliiksi käyvä kriisien hoito. Kääntämällä haasteet mahdollisuuksiksi ne voivat myös parantaa nykyisiä vahvuuksia tai vauhdittaa hyviä kehityskulkuja. Esimerkiksi tekniikan kehitys avaa mahdollisuuksia rajoittaa ja kohdata ilmastonmuutosta. Teknologian kehitys ja resurssitehokkuus ovat innovaatioiden vaikutuksia, jotka syntyivät osittain kestävämpien ratkaisujen kysynnän kasvusta. Viime vuosina ovat muutamat teemat nousseet erityisen tärkeiksi tulevaisuusvalmiuden varmistamisessa. Seuraavaksi kommentoimme näitä aihealueita.

Vihreä siirtymä

Hiili-neutraalisuus

Kiertotalous

Energiajärjestelmän muutos

Sään ääri-ilmiöihin sopeutuminen

Yhteiskunta

Geopolitiikan muutos

Demografia ja työmarkkina

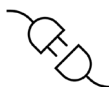

Hyvinvointi ja osallisuus

Etäyhteydet ja -asiointi

Teknologian kehitys

Sähköistyminen, esineiden internet

Datan hallinta ja hyötykäyttö

Automaatio, tekoäly, sensorit, robotiikka ja kyberturvallisuus

Uudet materiaalit

Resurssit

Talouden kantokyky ja velkaantuminen

Rajalliset luonnonresurssit, hintakriisit

Huoltovarmuus ja omavaraisuus

Ekosysteemien kantokyky

Kuva 1. Tulevaisuusvalmiutta haastavat muutostrendit on muutettava mahdollisuuksiksi

*Pitkän aikavälin positiivinen
kehitys varmistetaan
indeksimme korkealla arvolla
eli hyvällä
tulevaisuusvalmiudella.*

Viisi trendiä

HAASTEET MAHDOLLISUUKSIKSI

Muuttuva ilmasto

Pandemiaan ja sotaan Ukrainassa ei voitu täysin valmistautua, mutta ilmastonmuutokseen voimme valmistautua paremmin. IPCC:n uusin raportti nostaa huomattavaa huolta esittäessään tieteeseen perustuvan katsauksen asiasta. Sen lisäksi, että päästöjen vähentäminen ei tapahdu tarpeeksi nopeasti, maailma ei ole riittävästi varautunut ilmaston lämpenemiseen.

Suomen keskilämpötila nousee nopeimmin maailmassa ja ennen kaikkea Suomi muuttuu sadesuhteiltaan äärevämmäksi, mikä tarkoittaa sekä tulvia, muuttuvia virtaamia, maaperän vettymistä että kuivuutta. Yhteenlaskettuna sademäärä lisääntyy, kohdentuu keskitetysti tiettyinä ajanjaksoina ja erityisesti kaupunkialueilla on varauduttava rankkasateisiin ja tulviin. Pidemmät jaksot ilman sadetta lisäävät metsäpalojen, vesipulan ja ruoan alkutuotannon riskejä. Muutokset ilmastossa vaikuttavat rakennuksiin, infrastruktuuriin ja energiankulutukseen. Ne ovat johtaneet myös lajien uudelleen järjestäytymiseen ilmastolokeronsa sisällä muodostaen yhden merkittävimmistä uhista luonnon monimuotoisuudelle ja ekosysteemien eheydelle. Muutos on ollut voimakkainta Pohjois-Suomessa. Lajien erilaiset vasteet ilmastonmuutokselle herättävät huolta ekosysteemien tuotantokyvyn säilymisestä tulevaisuudessa.

Onko alueilla varauduttu riittävästi muuttuvaan ilmastoon ja pyritäänkö päästöjä vähentämään? Yhteiskunta on haavoittuvainen, jos se pysyy sopeutuneena vain nykyisen kaltaiseen ilmastoon. Siksi yhteiskuntien ja yritysten on lisättävä joustavuutta ja sopeutumiskykyä tuleviin odotettavissa oleviin olosuhteisiin. Matala valmius ja joustavuus nyt voi tarkoittaa korkeita kustannuksia tulevaisuudessa. Ilmaston haasteisiin vastaamisella on siten merkitystä Suomen kuntien vahvuudelle tulevaisuudessa, eli yhtä tärkeää kuin talouden kehitys on kasvattaa osaamista ja varata mahdollisuus tehdä tarpeelliset ilmastoinvestoinnit.

Yhteiskunta on haavoittuvainen, jos se pysyy sopeutuneena vain nykyisen kaltaiseen ilmastoon.

Onko alueilla varauduttu riittävästi muuttuvaan ilmastoon?

Geopolitiikan muutos ja huoltovarmuuden varmistamisen tarve

Geopolitiikan muutoksessa on laajimmillaan kyse suvereniteetin säilyttämisestä, demokratian elinvoimasta ja kehityskelpoisuudesta sekä uuden tasapainon löytämisestä politiikan keinoin. Lyhyellä aikavälillä ovat olennaisia jatkuvuutta turvaavat kumppanuudet ja riskien hallinta. Ulkomaankaupan kuljetuksia ajatellen Suomi on saari, ja kuljetusten tilapäisiin häiriöihin on varauduttu mm. huoltovarmuusvelvoitteilla. Huoltovarmuus on noussut pitkäkestoisesti politiikan keskiöön. Kuinka tähän vastataan alueilla?

Suomi on riippuvainen öljyn, kaasun, hiilen, ydinpolttoaineen ja sähkön tuonnista. Raakaöljyn ja öljytuotteiden osuus Suomen energialähteiden tuonnin arvosta on lähes 80 %. Energiankulutuksen tuontiriippuvuutta tarkastellessa oleellista on paitsi tuonnin osuus energiankulutuksessa, myös mahdollisuudet tuonnin korvaamiseen ja energialähteen varastointiin. Energijärjestelmien toimitusvarmuudessa suomalaiset energiaverkot ovat huippuluokkaa ja tämän oletetaan säilyvän myös tulevaisuudessa. World Energy Council -organisaation vuosittain julkaisemassa kestävästä energijärjestelmän vertailussa vuonna 2019 Suomi sijoittui 128 maan joukossa viidenneksi. Vertailussa on kolme ulottuvuutta: energian toimitusvarmuus, energian saatavuus ja ympäristö, jossa on eroteltu ilmanlaatuun vaikuttavat lähipäästöt sekä hiilidioksidipäästöt. Suomen sijoitus on viimeksi parantunut erityisesti hiilidioksidipäästöjen vähentymisestä. Energian toimitusvarmuudessa Suomi ylittää vertailussa kolmannelle sijalle. Suomalaisten sähkönsiirtoyhtiöiden osaaminen ja investoinnit sähköverkkoon ovat tärkeä osa matkalla kohti hiilineutraalia tulevaisuutta. Sähkönjakelun toimitusvarmuus on kriittisen tärkeä, huolehdittava osa tulevaisuutta.

Ruokahuollon osalta Suomi on maailman neljänneksi ruokaturvallisin maa, mutta turvan ennakkointia on syytä edelleen parantaa mm. lannoitteiden ja viljelymenetelmien osalta. Ruokatuoannossa on myös iso potentiaali. Tarkasteltaessa maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden ulkomaankaupan kehitystä 2002–2021 on kaupan kokonaisvolyymi kasvanut lähes kaksinkertaiseksi.

Lähes 80 % suomalaisyrityksistä arvioi Ukrainan sodan ja kansainvälisen kriisin vaikuttavan niiden toimintaan. Valtaosa haittavaikutuksista on välillisiä ja ne aiheutuvat muun muassa hintojen noususta ja asiakkaiden ostovoiman heikentymisestä, jotka taas vaikuttavat negatiivisesti monien yritysten valmistamien tuotteiden tai tarjoamien palvelujen kysyntään. Myös eriaisteiset toimitusvaikeudet, raaka-ainneiden, materiaalien ja komponenttien saatavuuden ongelmat sekä työvoimapula ovat yleistyneet sodan myötä.

Epävakaassa maailmassa maan ja alueen oma teknologinen kyvykkyys luo turvallisuutta. Teollisuus ennustaa siirtymää lokalisoituun tuotantoon johtuen kauppasodan ja tullien uhasta, jotka ovat uhka globaaleille toimitusketjuille, ja kannustaa valmistajia siirtämään tuotantotoimintaa lähemmäksi asiakasta. Tulevaisuudessa valmistajien ennakoituaan haluavan itse valmistaa tuotteitaan useista eri syistä.

Vuosina 1990–2019 Itä-Euroopan maat Baltiasta etelään aina Turkin rajalle saakka ovat aloitteestaan liittyneet sotilasliitto Natoon, ja vuonna 2020 mukaan on liittynyt Pohjois-Makedonia. Suomi ja Ruotsi ovat nyt hakeneet jäsenyyttä. Ukrainan sodan vaikutuksena fossiilisista irtautuminen, energian saatavuuden muutos ja hintojen nousu on aiheuttanut Suomessa ja koko Euroopassa vaativia sopeutustoimia.

Huoltovarmuus on noussut pitkäkestoisesti politiikan keskiöön.

Kestävyyssvaje, korjausvelka ja siirtyminen kiertotalouteen

Suomen valtionvelka on yli kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa. Valtionvelan määrä heijastaa valtion finanssipolitiikan linjaa ja talouskehitystä, johon on viime vuodet mahtunut poikkeuksellisia haasteita eri muodoissa. Suomen valtionvelka oli vuoden 2021 lopussa 50,9 % BKT:sta ja velanoton tarve on jatkunut kriisien vuoksi vuoden 2022 aikana. Tulevaa luodattaessa on Suomen Pankki arvioinut, että ikäsidonnaiset menot (ml. työttömyysmenot) lisääntyvät BKT:hen suhteutettuna 4,8 prosenttiyksikköä vuodesta 2019 vuoteen 2070. Talouden tasapainottaminen ja ikäsidonnaisiin menoihin varautuminen on keskeinen kysymys seuraavien hallitusten asialistalle. Valtion ja kotitalouksien velkaantuminen kasvattaa riskitasoa, ja on viime kädessä myös turvallisuuskysymys.

Rakennuskannassa ja infrassa on korjausvelkaa eli korjausvajetta erittäin paljon. On arvioitu, että rakennusten korjausvelka on jopa kymmenesosa koko rakennuskannan arvosta. Korjausvelan määrä kertoo, paljonko rakennuksiin olisi pitänyt investoida, jotta ne olisivat käytön kannalta hyvässä kunnossa. Korjausvelka syntyy, kun ennakoivasta kunnossapidosta tingitään ja tehdään vain välttämättömiä, kiireellisiä korjauksia. Kunnossapito on siis vähäisempää kuin rakenteiden kuluminen. Rakennetun omaisuuden tilaa seuraavassa ROTI-raportissa arvioidaan, että laiminlyötyjen korjausten määrä olisi 30–50 miljardia euroa. Suomen koko rakennuskannan arvo on noin 350 miljardia euroa. Liikenneverkostoissa korjausvelkaa on arviolta 2,5 miljardin euron edestä, samoin yhdyskuntateknisissä järjestelmissä. Pelkästään pääkaupunkiseudun kuntien kiinteistöomaisuuden korjausvelan arvioidaan olevan noin 1,5 miljardia euroa. Korjausvelan hoito saa tukea käynnistyneestä kiertotalouden toimeenpanosta ja rakentamisen sen mukana muuttuvista prioriteeteista.

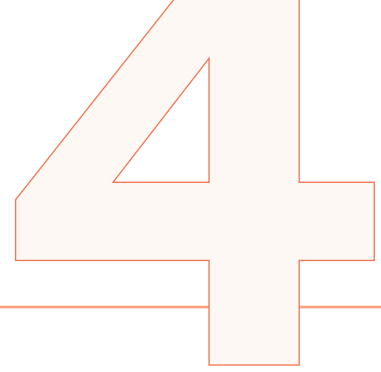
Valtioneuvosto on valmistanut vuonna 2021 kansallisen kiertotalouden ohjelman, jonka toimeenpano on käynnistynyt. Kiertotaloudessa materiaaleja hyödynnetään tehokkaasti ja kestävästi ja ne pysyvät kierrossa pitkään ja turvallisesti. Tuotteita myös jaetaan, vuokrataan, korjataan ja kierrätetään. Palvelullistaminen on osa kiertotaloutta. Kiertotalouden strategisen ohjelman tavoitteiden toteutumisen edellyttää toimia ja muutosta kaikilla sektoreil-

la, yrityksissä ja kunnissa sekä valtionhallinnossa. Ohjelmassa on esitetty 41 toimenpidettä ja niille keskeiset toteuttajat ja yhteistyökumppanit. Ohjelman visiona on, että Suomessa vuonna 2035 hiili-neutraali kiertotalousyhteiskunta on menestyvän taloutemme perusta, jossa:

- Kestävät tuotteet ja palvelut ovat talouden valtavirtaa ja jakamistalous arkipäivää.
- Valintamme ovat tulevaisuuskestäviä ja vahvistavat reilua hyvinvointiyhteiskuntaa.
- Vähemmällä enemmän: luonnonvarojen käyttö on kestävä ja materiaalit pysyvät kierrossa pidempään ja turvallisesti.
- Kiertotalouden läpimurto on tehty innovaatioiden, digitaalisten ratkaisujen, fiksun sääntelyn sekä vastuullisten sijoittajien, yritysten ja kuluttajien avulla.
- Kiertotalous-Suomi vaikuttaa maailmalla ja tarjoaa kestäviä ratkaisuja kansainvälisillä markkinoilla.

Korjausvelan hoito saa tukea käynnistyneestä kiertotalouden toimeenpanosta.

Valtion, kuntien ja kotitalouksien velkaantuminen kasvattaa riskitasoa.

Inhimillisen pääoman epätasapaino

Inhimillisen pääoman tasapaino liittyy väestön ikärakenteeseen, työvoiman tarpeeseen ja osaamiseen. Kuinka kehitystä ohjataan tulevat tarpeet huomioiden ja yhdessä yhteisön kanssa?

Työllisyys kääntyi kasvuun vuonna 2021 ja monilla aloilla vallitsee nyt työvoimapula. Pohjanmaalla työttömyys oli kesäkuussa 2022 vain 6,5 %. Avoimia työpaikkoja oli 2021 viimeisellä neljänneksellä 59 100, kun edellisvuonna vastaava luku oli 33 400. Elinkeinoelämän Keskusliiton kyselyssä vuoden 2021 lopulla jopa 80 % yrityksistä kertoo vaikeuksista löytää osaavaa työvoimaa. Automaatio, robotiikka ja digitalisaatio eivät voi kokonaan korvata ihmisen tekemää työtä, vaikka jatkossa ihmisen ja koneen tai tekoälyn työpanoksilla on yhä tiiviimpi ja moninaistuva kytkös.

Etätöiden yleistyminen parantaa työvoiman ja tarpeen kohtaamista ja etäopiskelun yleistyminen aikuisväestön täydennyskoulutusmahdollisuuksia. Huolen aihe on koululaisten oppimistulosten ja hyvinvoinnin lasku. Vuoden 2003 oppimistulosten PISA-mittauksesta, jolloin Suomi sijoittui kehittyneistä teollisuusmaista eli OECD-maista ensimmäiseksi kaikilla kolmella mittarilla: lukutaidossa, matematiikassa ja luonnontieteissä on pudottu merkittävästi. Pisa-tulosten jälkeen Suomessa on kiinnitetty huomiota oppilaiden lukutaidon heikkenemiseen.

Yli 65-vuotiaiden määrän on ennustettu kasvavan 18,1 prosentista 28,2 prosenttiin jaksolla 2011–2060. Samalla myös 80-vuotiaiden ja sitä vanhempien määrän ennustetaan kasvavan 4,9 prosentista 11,4 prosenttiin. Väestön ikääntymisen myötä väestöllinen huoltosuhde, eli yli 65-vuotiaiden määrä 15–64-vuotiaisiin verrattuna, tulee kasvamaan 27,7 prosentista 49,8 prosenttiin. Alle 15-vuotiaiden määrä olisi vuoden 2060 lopussa lähes 200 000 nykyistä pienempi.

Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan Suomen väkiluku oli kesäkuun lopussa 5 552 550. Onko väkiluku nyt korkeimmillaan? Tuoreimman väestöennusteen mukaan Suomessa kuolisi vuoden 2060 loppuun mennessä 700 000 ihmistä enemmän kuin syntyy, jos syntyvyys pysyy nykytasolla. 2060-luvulla Suomessa syntyisi enää alle 40 000 lasta vuosittain. Pitkällä aikavälillä maan syntyvyys ei ole

ikärakenteen kannalta kestävällä tasolla. Lapsia on syntynyt Suomessa koko 2010-luvun historiallisen vähän. Ennusteen mukaan nettomaahanmuutto ylläpitäisi väkiluvun kasvua vuoteen 2034 saakka, jolloin maamme väkiluku olisi 5,6 miljoonaa henkilöä. Tämän jälkeen väkiluku kääntyisi laskuun ja 2050-luvulla maamme väkiluku olisi ennusteen mukaan jo nykyistä pienempi.

Vieraskieliset tuovat väestönlisäyksen ja seurauksena kotimaankielisten osuus vähenee. Suomessa syntyneitä ulkomaalaistaustaisia on vielä vähän, ja he ovat pääosin lapsia tai nuoria aikuisia. Ulkomaalaistaustaisten määrä on kasvanut tasaisesti kahden viime vuosikymmenen aikana. Vuonna 2021 ulkomaalaistaustaisten määrä oli 469 633. Heistä ensimmäisen polven ulkomaalaistaustaisia oli reilu 388 000 (83 %) ja toisen polven ulkomaalaistaustaisia reilu 81 000 (17 %). Ulkomaalaistaustaisia ovat ne henkilöt, joiden molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla. Ulkomaalaistaustaisten yleisin taustamaa oli vuonna 2021 entinen Neuvostoliitto. Seuraavaksi suurimpaan taustamaaryhmiin kuuluivat Viro, Irak, Somalia ja entinen Jugoslavia.

Huolen aihe on alhainen syntyvyys ja koululaisten oppimistulosten lasku.

Energiamurros ja hiilineutraaliuden tavoite

Puhdas energia ja uudet tuotantoteknologiat ovat avain ilmastonmuutokseen, ja sähköistys on avainasemassa tulevaisuuden energiahuollolle. Suomi poikkeaa EU:n keskiarvosta suuren teollisuuden energian käyttöosuuden osalta. EU:ssa teollisuus käyttää energiasta 26 %, kun Suomessa osuus on 44 %. Erityisesti sähkön tarve kasvaa ja tulee edellyttämään huomattavia investointeja. Sähköistys nykyisen teollisuuden ja uuden teollisuuden lisäsähkötarpeen kanssa todennäköisesti jopa tuplaa sähkönkulutuksen. Sähköistyminen ja automaatio koskevat niin liikkumista, teollisia prosesseja kuin rakennettua ympäristöäkin. Keskeistä yhdyskuntien kannalta on kehitys liikkumisessa, energia- ja ruokahuollossa sekä kiinteistökannassa.

Pariisin ilmastosopimus on kansainvälinen, oikeudellisesti sitova sopimus ilmastonmuutoksesta. Sen tavoitteena on pitää maapallon keskilämpötilan nousu selvästi alle kahdessa asteessa suhteessa esiteolliseen aikaan ja pyrkiä toimiin, joilla lämpeneminen saataisiin rajattua alle 1,5 asteen. Sopimus astui voimaan 4.11.2016 ja sen tavoitteena on, että maailmanlaajuiset kasvihuonekaasupäästöt kääntetään laskuun nopeasti. Pyrkimyksenä on, että ihmisen aiheuttamat kasvihuonekaasujen päästöt ja päästöjä sitovat nielut ovat tasapainossa tämän vuosisadan jälkipuoliskolla. Päästövähennystavoitteiden lisäksi sopimuksessa on asetettu pitkän aikavälin tavoite ilmastonmuutokseen sopeutumiselle sekä tavoite sovittaa rahoitusvirrat kohti vähähiilistä ja ilmastokestävää kehitystä. Edistymistä suhteessa tavoitteisiin tarkastellaan viiden vuoden välein. Ensimmäinen kokonaistarkastelu tehdään vuonna 2023. EU:n ilmastolain myötä EU sitoutuu olemaan hiilineutraali vuoteen 2050 mennessä.

Suomen 1.7.2022 voimaan tullut ilmastolaki on kansallisen ilmastotyön perusta. Lain tavoitteena on, että Suomi on hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä ja hiilinegatiivinen 2040 mennessä, ja ensimmäinen fossiilivapaa hyvinvointiyhteiskunta maailmassa. Uudistetussa ilmastolaissa asetetaan päästövähennystavoitteet vuosille 2030, 2040 ja 2050. Laissa säädetään ilmastopolitiikan suunnitelmista. Laki laajeni koskemaan maankäyttösektorin eli maan-

käytön, metsätalouden ja maatalouden päästöjä ja siinä on ensimmäistä kertaa tavoite, että hiilinieluja vahvistetaan. Maankäytön sisällyttäminen ilmastolakiin on keskeinen parannus. Suomen alueilla on paljon mahdollisuuksia maankäytön puolella niin metsissä, rakentamisessa kuin maataloudessakin sekä päästöjen vähentämiseen että hiilinielujen vahvistamiseen.

Suomi poikkeaa EU:n keskiarvosta suuren teollisuuden energian käyttöosuuden osalta. EU:ssa teollisuus käyttää energiasta 26 % kun Suomessa osuus on 44 %.

Hiilineutraalisuuden tavoittamiseen tarvitaan yhteiskunnan kaikkia toimijoita ja vielä paljon uusia teknologioita esimerkiksi hiilidioksidin talteen ottamisessa.

Tutkimuksen tietopohja

Perinteisesti aluekehityksen tarkasteluissa on totuttu tekemään selkeä raja kaupungin ja maaseudun välillä. Kaupunkialueet ovat yleensä olleet rakenteellisesti vahvoja, väestö hyvin koulutettua ja väestönkasvu voimakasta. Useimmilla maaseutukunnilla tilanne on jatkunut haastavana pitkään. Tänä päivänä tilannekuva hakee uutta tasapainoa. Digitaalisten työvälineiden laaja käyttöönotto ja samaan aikaan lisääntynyt etätö ja -opiskelu yhdessä huoltovarmuuden korostumisen muuttavat kaupunkien ja maaseudun olosuhteita, mikä on jo näkynyt maan sisäisen muuttoliikkeen suuntien moninaistumisena sekä monipaikkaisuuden ilmiön vahvistumisena. Aluekehityksessä kaupunkien ja maaseudun välinen perinteinen asetelma väestön sijoittumisen sekä koulutuksen laadun suhteen on muutoksessa. Jakautuneisuus näkyy toki edelleen eroina tutkimustuloksissa, mutta väestön ikääntymisestä johtuva hyvinvointihaaste sekä koronapandemian ja Ukrainan sodan vaikutuksiin liittyvät ilmiöt ovat yhteisiä.

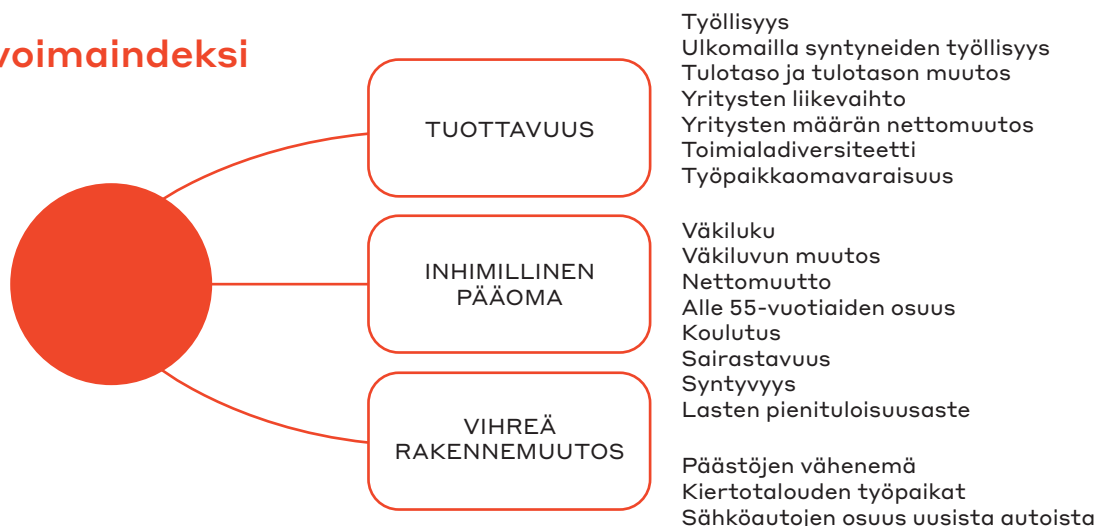
Kaupunkiseudut ovat kansantalouden sampoja, joita koskevaa tietopohjaa tulisi lisätä. Väkirikkaina alueina niille kohdistuvat investoinnit hyödyttävät monia. Mitä tiedämme kaupunkiseutujen eroista ja niiden sisäisestä dynamiikasta tai synergioista? Näiden kysymysten ja muiden maamme kuntien kohtaamien haasteiden ratkaisemiseksi tarvitaan tietoa ja tulevaisuuteen katsovaa tarkastelua monesta näkökulmasta

Työmme tavoitteena on ollut muodostaa ajantasaiset maatrendit sekä luotettavaan tutkimustietoon perustuen Suomen kuntia ja kaupunkiseutuja koskeva tietokanta, joka yhdistettynä monialaiseen asiantuntijuuteen voi innostaa ja käynnistää rakentavia keskusteluja, joista puolestaan voi syntyä innovatiivisia ratkaisuja. Tässä raportissa avataan vain rajattu otos tutkimusaineiston koko potentiaalista. Jatkossa on mahdollista tuottaa kohdennettuja analyyseja erilaisiin tarpeisiin, tarvittaessa hyödyntäen WSP:n Ruotsin ja Norjan maayhtiöiden vastavia aineistoja.

Elinvoimaindeksi

Vuoden 2022 tutkimuksen indeksissä on yhteensä 19 indikaattoria, jolloin maksimi pistemäärä voi olla 190 pistettä. Edellisvuoden tutkimuksessa indikaattoreita oli 16 ja teoreettinen maksimipistemäärä oli silloin 160. Indikaattorit pisteytetään paremmuusjärjestyksessä 1–10 desiileittäin. Useimmiten mitä suurempi arvo, sen parempi, mutta poikkeuksen tekevät lasten pienituloisuusaste ja työllisten sairastavuus. Kokonaistyöllisyyden osalta tarkastelemme viime vuoden tapaan 15–64 vuotiaita, ja ulkomailla syntyneiden työllisyyden osalta Tilastokeskukselta tilattuun aineistoon perustuen 18–64 vuotiaita.

Elinvoimaindeksi

Kuva 2. Tutkimuksen elinvoimaindeksi

Taulukko 1.

Sektori	Indikaattori	Seloste	Lähde
Inhimillinen pääoma	Väkiluku	Vuosi 2021	Tilastokeskus (avoin)
Inhimillinen pääoma	Väkiluvun muutos	Muutos prosentteina 2011-2021	Tilastokeskus (avoin)
Inhimillinen pääoma	Nettomuutto	Maahanmuutto ja maan sisäinen, nettomuutos suhteessa väkilukuun vuonna 2021	Tilastokeskus (avoin)
Inhimillinen pääoma	Alle 55-vuotiaiden osuus	Osuus väkiluvusta 2021	Tilastokeskus (avoin)
Inhimillinen pääoma	Korkeakoulutettujen osuus	Osuus väkiluvusta 2020	Tilastokeskus (avoin)
Inhimillinen pääoma	Työllisten sairastavuus	Maksetut sairauspäivät suhteessa työllisten määrään, keskiarvo 2011-2020	Kela, Tilastokeskus (avoin)
Inhimillinen pääoma	Syntyvyys	Yleinen hedelmällisyysluku, keskiarvo 2011-2020	THL (avoin)
Inhimillinen pääoma	Lasten pienituloisuusaste	Osuus lapsista, joiden kotitalous luokituu pienituloiseksi	Tilastokeskus (avoin)
Tuottavuus	Työllisyysaste	Työlliset suhteessa 15-64 vuotiaisiin vuonna 2020	Tilastokeskus (avoin)
Tuottavuus	Ulkomailla syntyneiden työllisyysaste	Ulkomailla syntyneiden 18-64-vuotiaiden työllisyysaste vuonna 2020	Tilastokeskus (tilattu)
Tuottavuus	Tulotaso	Palkkatulot, yrittäjätulot ja omaisuustulot per henkilö vuonna 2020	Tilastokeskus (avoin)
Tuottavuus	Tulotason muutos	Muutos prosentteina 2010-2020	Tilastokeskus (avoin)
Tuottavuus	Yritysten liikevaihto	Liikevaihto suhteessa väkilukuun 2020	Tilastokeskus (avoin)
Tuottavuus	Yritysten määrän kasvu	Yritysten määrän nettomuutos suhteessa väkilukuun vuonna 2021	Tilastokeskus (avoin)
Tuottavuus	Toimialadiversiteetti	Kuinka tasaisesti työpaikat jakautuvat eri sektoreille vuonna 2020	Tilastokeskus (avoin)
Tuottavuus	Työpaikka-omavaraisuus	Työpaikat suhteessa työikäisiin vuonna 2020	Tilastokeskus (avoin)
Vihreä rakennemuutos	Päästöjen vähenemä	Päästöjen vähenemä asukasta kohden tuulivoimakompensaatiolla vuosina 2007-2020	SYKE (avoin)
Vihreä rakennemuutos	Kiertotalouden työpaikat	Sektorin työpaikat suhteessa kaikkiin työpaikkoihin vuonna 2020	Tilastokeskus (tilattu)
Vihreä rakennemuutos	Sähköautojen osuus	Ladattavien autojen (ml. hybridit) osuus ensirekisteröidyistä autoista vuonna 2021	Traficom (avoin)

Aineistot

Tutkimuksessa on käytetty pääasiassa Tilastokeskuksen avoimia tietoaaineistoja. Muita avoimiin aineistoihin perustuvia tietoja on saatu Kelalta, THL:ltä, SYKE:ltä ja Traficomilta. Lisäksi on hyödynnetty kahta tilattua aineistoa Tilastokeskukselta.

Tietokanta on muodostettu käyttämällä tammikuun 2021 mukaista kuntajakoa. Mikäli haettu data on ilmoitettu jonkin indikaattorin kohdalla kuntaliitosten vuoksi eri kuntajaolla, tietoja on muokattu uuteen kuntajakoon sopivaksi. Koska aluekehityksen pohjana ovat hitaat prosessit, on tietoa analysoitu pidemmälläkin aikavälillä. Käytämme tuoreinta saatavissa olevaa tietoa ja tietojen perusvuosi on joko 2021 tai 2020. Silloin kun indikaattorissa tarkastellaan muutosta tai keskiarvoa pidemmällä aikavälillä, tämä perusvuosi on viimeisin mukautettu vuosi.

Vaikka indikaattorien tietoja on koottu ja tarkasteltu myös 10 vuoden sarjoina, on elinvoimaindeksissä valtaosassa indikaattoreita käytetty yhden eli uusimman saatavilla olevan vuoden tietoa. Väkiluvun ja tulotason muutokset on tarkasteltu 10 vuoden muutoksena (%). Sairastavuus- ja syntyvyysindikaattoreissa on käytetty 10 vuoden keskiarvoa, kun taas päästövähennemä on saatu aineistosta suoraan 13 vuoden muutoksena.

Kaupunkiseutujen liikennejärjestelmien ja kaupan osalta tarkastelu on tehty asiantuntija-arvioina. Liikenteen osalta tarkastelunäkökulmana on, tukeeko seudun liikennejärjestelmä tulevaisuusvalmiutta, eli maankäytön kehitysmahdollisuuksia, hiilineutraalisuuden saavuttamista, saavutettavuutta, yhteyksiä muualle Suomeen ja maailmalle sekä millaisia ovat liikennejärjestelmän vahvuudet ja heikkoudet. Kaupan osalta on tarkasteltu asiantuntija-arviona vähittäiskaupan liikevaihdon kehitystrendiä ja keskuskaupungin osuutta kaupan kokonaisuudesta.

Kuntien luokittelu

Kunnat on jaettu kolmeen pääluokkaan ja yhdeksään alaryhmään. Luokittelu on sama kuin edellisvuonna ja perustuu pääasiassa väestön kokoon sekä etäisyyteen ja matka-aikaan suuremmalle paikkakunnalle. Myös keskustajaman koko vaikuttaa luokitteluun ja lähtökohdiltaan tasavertaiset kunnat on koottu yhteen omiin ryhmiinsä.

Kuntaryhmittelyn eräänä perusteena oleva matka-aika lähimpään isompaan keskukseen tarkoittaa aikaa autolla kyseisen kunnan keskustasta matkan kohteen keskustaan. Kuntaryhmät on esitetty ohessa myös kartalla. Osa maamme pienimmistä kaupungeista sisältyy luokittelun kriteerien perusteella maaseutumaisten alueiden kuntaryhmiin. Tämä ei luonnollisestikaan estä vertailua myös pienten kaupunkien ryhmän kanssa.

Alla taulukossa on esitetty tutkimuksessa käytetyn luokituksen mukaiset kuntien pääluokat, kuntaryhmät ja niiden kuvaukset sekä lukumäärät.

Taulukko 2. Kuntien luokitus

Pääluokka	Kuntaryhmä	Kuvaus	Lukumäärä
Isot kaupungit ja lähikunnat	A1 Isot kaupungit	Keskustaajamassa yli 200 000 asukasta	4
	A2 Lähikunnat	Keskimäärin alle tunnin matka isoon kaupunkiin (A1)	36
Keskisuuret kaupungit ja lähikunnat	B1 Keskisuuret kaupungit	Keskustaajamassa 40 000–200 000 asukasta	14
	B2 Lähikunnat	Keskimäärin alle 30 min matka keskisuureen kaupunkiin (B1)	65
	B3 Reunakunnat	Keskimäärin 30–60 min matka keskisuureen kaupunkiin (B1)	35
Pienet kaupungit ja maaseutumaiset kunnat	C1 Pienet kaupungit/taajamat	Keskustaajamassa 15 000–40 000 asukasta	13
	C2 Lähikunnat	Keskimäärin alle 30 min matka pieneen kaupunkiin (C1)	38
	C3 Maaseutumaiset kunnat	Alle 15 000 asukasta suurimmassa taajamassa ja pitkä matka lähimpään kaupunkiin	66
	C4 Maaseutumaiset matkailukunnat	Maaseutumainen kunta, jossa matkailuelinkeinon ydintoimialojen osuus 4 % tai enemmän yli koko elinkeinotulosta (vuonna 2018)	22

Tutkimuksen kuntaryhmät esitetään alla taulukossa keskiarvoina ja elinvoimaindeksin kokonaissummapisteillä ilmaistaan kuntaryhmän sijoittumista keskimäärin tutkimuksen indeksin kaikilla indikaattoreilla mitattuna: mitä suurempi luku, sen parempi sijoitus ja elinvoima. Nuolet ilmaisevat muutoksen viime vuoteen verrattuna. Elinvoimaindeksillämme

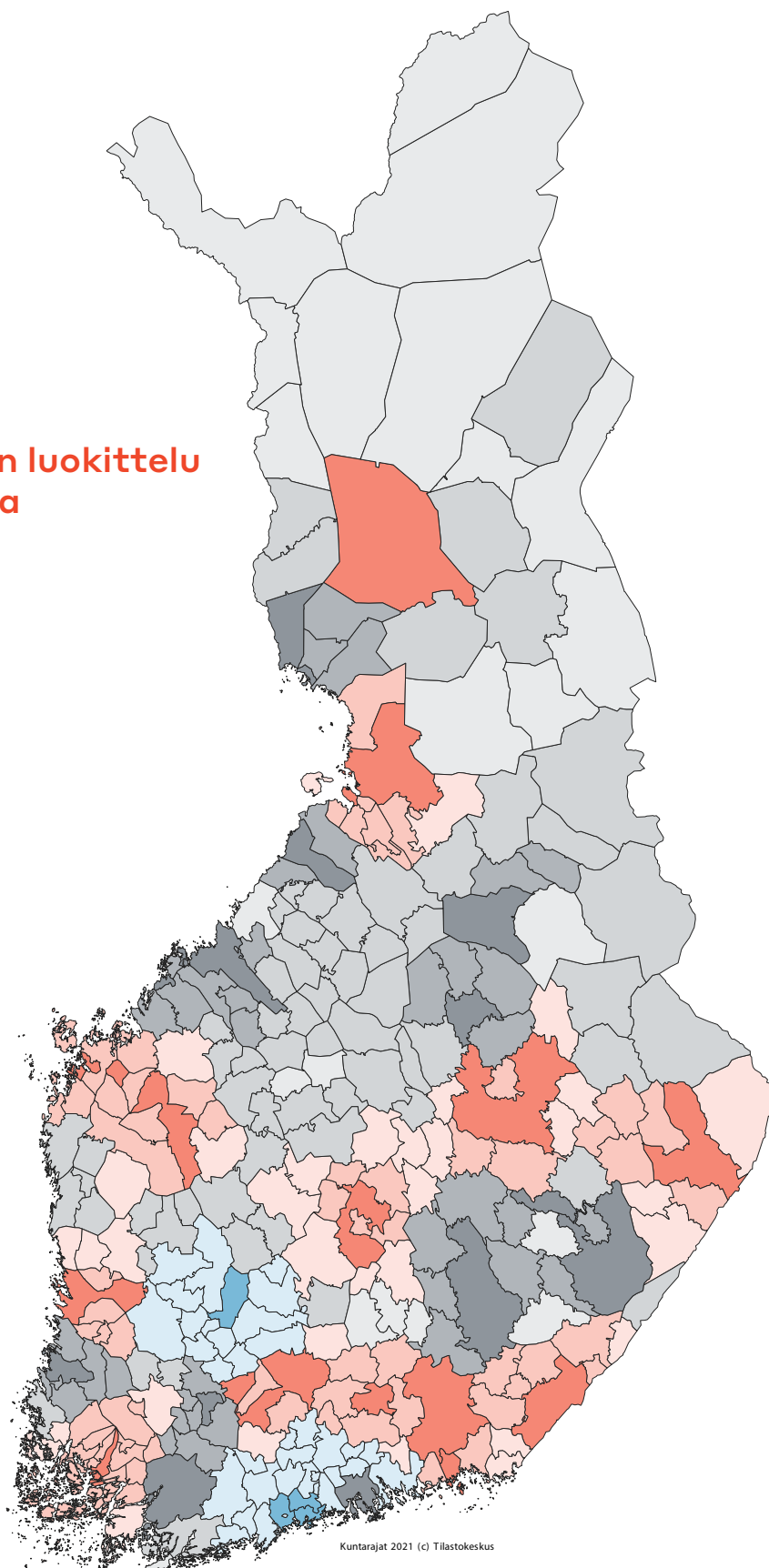
mitaten kuntaryhminä keskimäärin kärjessä erottuvat kaupungit ja isojen kaupunkien lähikunnat. Ryhmien sisällä löytyy eroja yksittäisten kuntien välillä. Indikaattorien tarkistuksista ja määrän kasvattamisesta huolimatta iso kuva kuntaryhmien vahvuuksista suhteessa toisiinsa noudattaa viime vuoden tilannetta.

Taulukko 3. Kuntaryhmät keskiarvoina ja muutos edellisvuoteen

Kuntaryhmä	kokonais-summa pisteet k.a.	sijoitus k.a.	Väkiluku	Väkiluvun muutos (10 v.)	Alle 55- vuotiaiden osuus
A1	154	10 ↑	359 755 ↑	15 %	72 % –
A2	130	71 ↑	20 367 ↑	2 %	63 % –
B1	134	56 ↑	101 450 ↑	4 %	64 % ↓
B2	116	111 ↓	10 004 –	-3 %	59 % ↓
B3	83	204 ↑	5 638 ↓	-12 %	47 % ↓
C1	118	105 ↓	32 340 ↓	-5 %	58 % ↓
C2	100	160 ↓	5 449 ↓	-9 %	54 % –
C3	83	209 –	4 997 ↓	-13 %	50 % –
C4	98	166 ↑	4 930 ↓	-9 %	49% ↓

Kuntien luokittelu kartalla

- A1
- A2
- B1
- B2
- B3
- C1
- C2
- C3
- C4

Kuva 3. Kuntien luokittelu kartalla

Kaupunkiseudut

Tutkimuksen vertailuun on otettu kuntien lisäksi väestöltään runsaat selkeän keskuskaupungin kaupunkiseudut. Kaupunkiseutujen rajaus tutkimuksessa noudattaa maankäytön, asumisen ja liikenteen (MAL) sopimuksissa mukana olevia kuntaryhmiä. Yli 100 000 asukkaan keskuskaupungin kaupunkiseutuja on seitsemän ja niihin kuuluu yhteensä 64 kuntaa, mikä on reilu viidennes (21,8 %) maan kunnista. Manner-Suomen maapinta-alasta nämä kaupunkiseudut vievät yhteensä 11 % ja niiden alueella asui 57 % suomalaisista vuonna 2021. Helsingin seutu on erityinen kolmen vierekäisen yli 200 000 asukkaan kaupungin seutuna.

Valtio solmii MAL-sopimukset suurimpien kaupunkiseutujen kanssa. Sopimukset vahvistavat seudun kuntien keskinäistä sekä seudun ja valtion välistä yhteistyötä. Niissä määritellään tavoitteet ja konkreettiset toimenpiteet lähivuosien asuntotuotannolle sekä kestävän yhdyskuntarakenteen ja liikennejärjestelmän kehittämiseksi. Sopimukset auttavat tekemään pitkän tähtäimen suunnitelmia yhdyskuntarakenteen kehittämiseksi ja toteuttamaan suuria liikenneinvestointeja. MAL-sopimusten seuduilla tavoitteena on rakentaa ilmastoviisaita kaupunkiseutuja, lisätä asuntotuotantoa helposti saavutettavilla alueilla ja kasvattaa kestävien liikkumismuotojen, kuten joukkoliikenteen osuutta liikenteestä. Lisäksi sopimusten tavoitteena on tukea kaupunkiseutujen elinvoimaa ja sujuvan arjen rakentamista.

Sopimuksilla ei ole vielä pitkää historiaa, mutta niistä on muotoutunut väline kehittää kaupunkiseutuja pitkäjänteisesti. Valtion puolesta sopijaosapuolina ovat ympäristöministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, valtiovarainministeriö, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA, Väylävirasto, Liikenne- ja viestintävirasto Traficom sekä alueen Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Helsingin, Tampereen, Turun ja Oulun kaupunkiseutujen MAL-sopimuksia on laadittu vuodesta 2011. Sopimukset laajenivat Jyväskylän, Kuopion ja Lahden seuduille keväällä 2021.

Tutkimuksen kaupunkiseudut esitetään oheisessa taulukossa valikoimalla tunnuslukuja. Elinvoimaindeksin minimillä ja maksimilla ilmaistaan kaupunkiseudun kuntien sijoittumista tutkimuksen indeksin kaikilla indikaattoreilla mitattuna: mitä suurempi luku, sen parempi sijoitus ja elinvoima. Elinvoimaindeksillämme mitaten kuntaryhminä keskimäärin kärjessä erottuvat Helsingin ja Tampereen kaupunkiseudut siten, että korkeimman pisteluvun saanut yksittäinen kunta löytyy Tampereen seudulta. Kaupunkiseutujen kuntien pisteiden maksimin ja minimin erotus kertoo elinvoiman hajonnasta seudulla. Hajontaluvut ovat: Helsingin seutu 34, Lahden seutu 47, Turun seutu 48, Oulun seutu 63, Jyväskylän seutu 65, Tampereen seutu 66 ja Kuopion seutu 98.

Helsingin seudun neljätoista kuntaa 34 kokonaissummapisteen hajonnalla muodostavat Suomessa ainutlaatuisen elinvoimaisten kuntien klusterin, missä kyky kohdata tulevaisuutta on kokonaisuudessaan hyvällä tasolla. Seuraavaksi vähiten hajontaa on Lahden ja Turun seuduilla, kokonaissummapisteen tason jäädessä kuitenkin Helsingin seudusta. Suurinta hajontaa kuntien kesken on Tampereen ja Kuopion seudulla. Tampereen seudulla hajontaa kasvattavat joidenkin yksittäisen kehyskuntien korkeat pisteet. Kaupunkiseutuja analysoidaan tarkemmin jäljempänä.

Kaupunkiseutujen väestön ja maapinta-alan suhdeluku puolestaan kuvaa seudun maapinta-alaan kohdistuvaa väestöpainetta ja keskimääräistä asukastiiveyttä. Tiheysluvut (as/km²) ovat: Helsingin seutu 415; Turun ja Tampereen seudut kumpikin 100; Lahden seutu 49; Jyväskylän seutu 45; Oulun seutu 38 ja Kuopion seutu 24. Näitä lukuja voidaan tarkastella myös omavaraisuuden ja luontopääoman näkökulmista. On tärkeää huomata, että kaupunkiseutujen lisäksi Suomessa on indeksillämme mitaten yksi elinvoimaltaan vahva maakunta, Pohjanmaa. Pohjanmaan elinvoima nousee esiin maakuntien vertailussa, missä se sijoittuu toiseksi heti Uudenmaan jälkeen.

Taulukko 4. Tunnuslukutaulukko

Kaupunki-seudut	pisteiden minimi	pisteiden maksimi	väkiluku summa	ulkomailla syntyneiden osuus	maa-pinta-ala	kuntalista
Helsinki	126	160	1 536 139	15 %	3698	Espoo, Helsinki, Hyvinkää, Järvenpää, Kauniainen, Kerava, Kirkkonummi, Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen, Sipoo, Tuusula, Vantaa, Vihti
Jyväskylä	86	151	206 387	5 %	4586	Hankasalmi, Jyväskylä, Laukaa, Muurame, Petäjävesi, Toivakka, Uurainen, Äänekoski
Kuopio	46	144	170 674	4 %	7131	Kuopio, Lapinlahti, Leppävirta, Siilinjärvi, Suonenjoki, Tuusniemi
Lahti	85	132	196 106	6 %	3982	Asikkala, Heinola, Hollola, Iitti, Kärkölä, Lahti, Orimattila
Oulu	92	155	267 267	5 %	7032	Hailuoto, Ii, Kempele, Liminka, Lumijoki, Muhos, Oulu, Tyrvävä
Tampere	101	167	403 054	6 %	4039	Kangasala, Lempäälä, Nokia, Orivesi, Pirkkala, Tampere, Vesilahti, Ylöjärvi
Turku	110	158	356 629	9 %	3549	Aura, Kaarina, Lieto, Masku, Mynämäki, Naantali, Nousiainen, Paimio, Parainen, Raisio, Rusko, Sauvo, Turku

Aluekehityksen ajurit ja alueiden tulevaisuusvalmius

Aluekehitystä ja elinvoiman kasvattamista vauhdittavat työpaikkoja ja vierailuja synnyttävät investoinnit ja väkiluvun kasvu. Väkimäärän kasvu takaa työvoiman saatavuutta ja luo kysyntää palveluille. Toisaalta ideoita ja innovaatioita syntyy, kun ihmiset kohtaavat ja toimivat yhdessä. Ihmiset myös luovat kulttuuria ja alueen identiteettiä yhdessä, ja tuottavat samalla koheesiota eli pitovoimaa sekä vetovoimaa vierailijoille. Vaikka digitalisaatio ja etätöiden sekä -opiskelun mahdollisuudet haastavat näitä ajureita, ovat ne edelleen relevantteja elinvoiman muuttajia. Seuraavilla sivuilla on kuvattu väkiluvun muutoksen, työpaikkaomavaraisuuden, asukastiheyden, taajama-asteen yhteyttä elinvoimaindeksimme kokonaissummapisteiden kanssa kaikkien kuntien pistepilvinä. Kuntaryhmät on eroteltu eri kuntaryhmiä kuvaavilla symboleilla, joiden koko kuvaa kunnan väkimäärää.

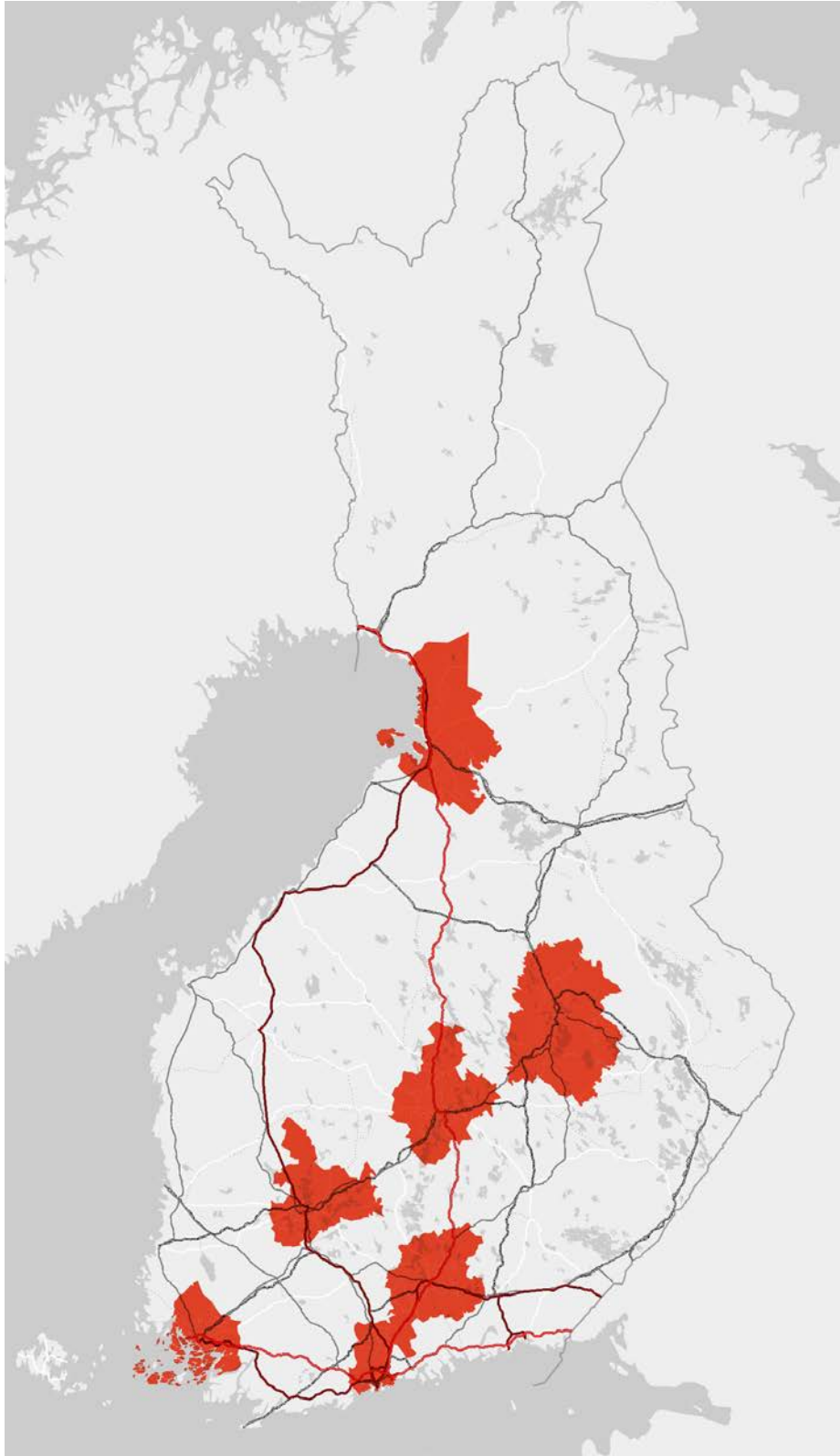
Seuraavan aukeaman kuvaajista voidaan huomata, että väkimäärän väheneminen johtaa elinvoiman laskuun jyrkästi, kun taas väkiluvun kasvaessa

elinvoimakin kasvaa, mutta käyrä on loivempi. Nopeimmin väkiluvun kasvun kykenevät muuttamaan elinvoimaksi ketterät keskikokoiset kehyskunnat, kun työtä on tarjolla. Niilläkin on hajontaa ja varmimmin näyttävät pärjäävän työpaikkaomavaraisuuttaan kasvattaneet.

Kaupungit näyttävät kääntävän väkiluvun kasvun elinvoimaksi hyvin. Isoissa kaupungeissa kuitenkin elinkustannukset, työllistymisen ja asuntotarjonta ovat elinvoiman pullonkauloja. Lisäksi on kyettävä entistä päättäväisemmin torjumaan eri tekijöinä uhkaavaa segregatiota.

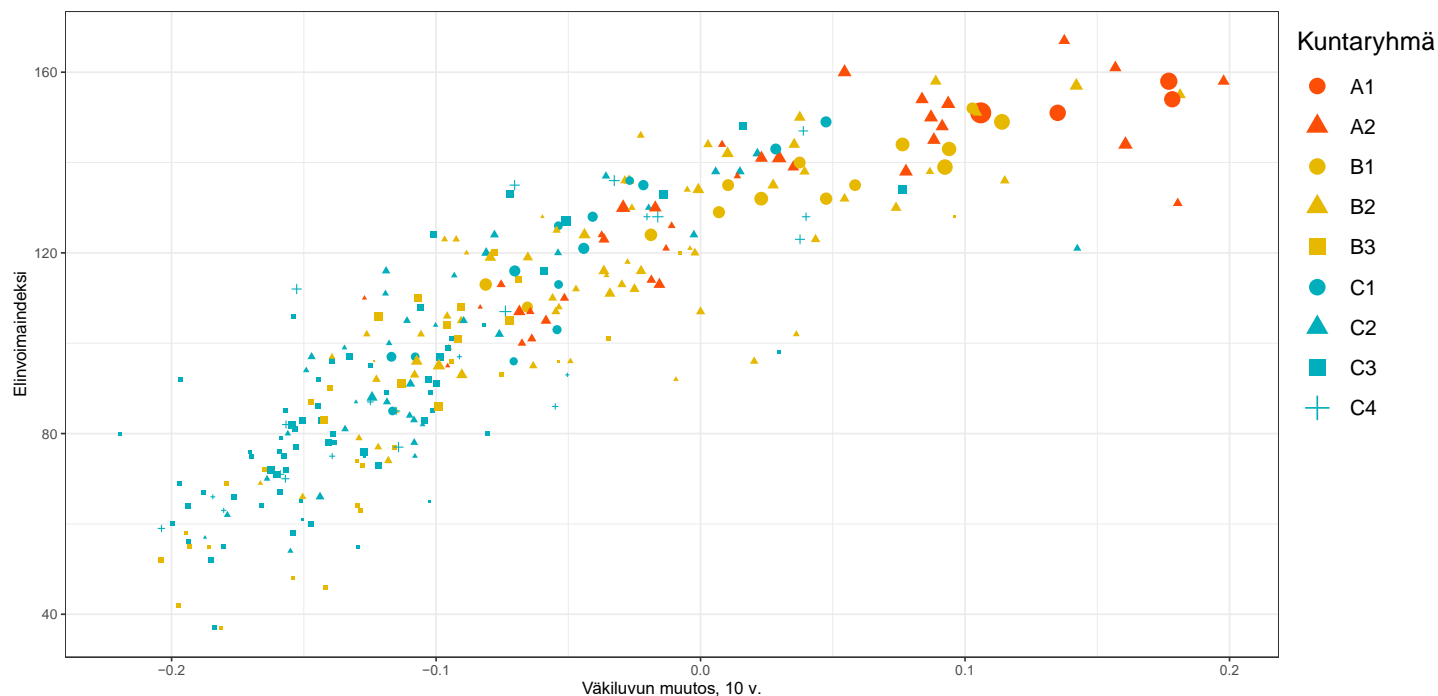
Työpaikkaomavaraisuuden tarkastelussa kuntien pilvi hajautuu mielenkiintoisesti, ja kuvakentästä erottuvat esimerkiksi korkean elinvoiman kehyskunnat, joiden työpaikkaomavaraisuus on vähäinen. Toisaalta erottuvat pienehköt kunnat, jotka työpaikkaomavaraisina ovat myös elinvoimaisia.

Asukastiheyden kasvun havaitaan korreloivan vahvasti elinvoiman kasvun kanssa tiettyyn pisteeseen saakka, jonka jälkeen käyrä loivenee. Taajama-asteen kasvun korrelaatio elinvoimaan on myös selvä aina mittarin maksimiin eli 100 % asti.

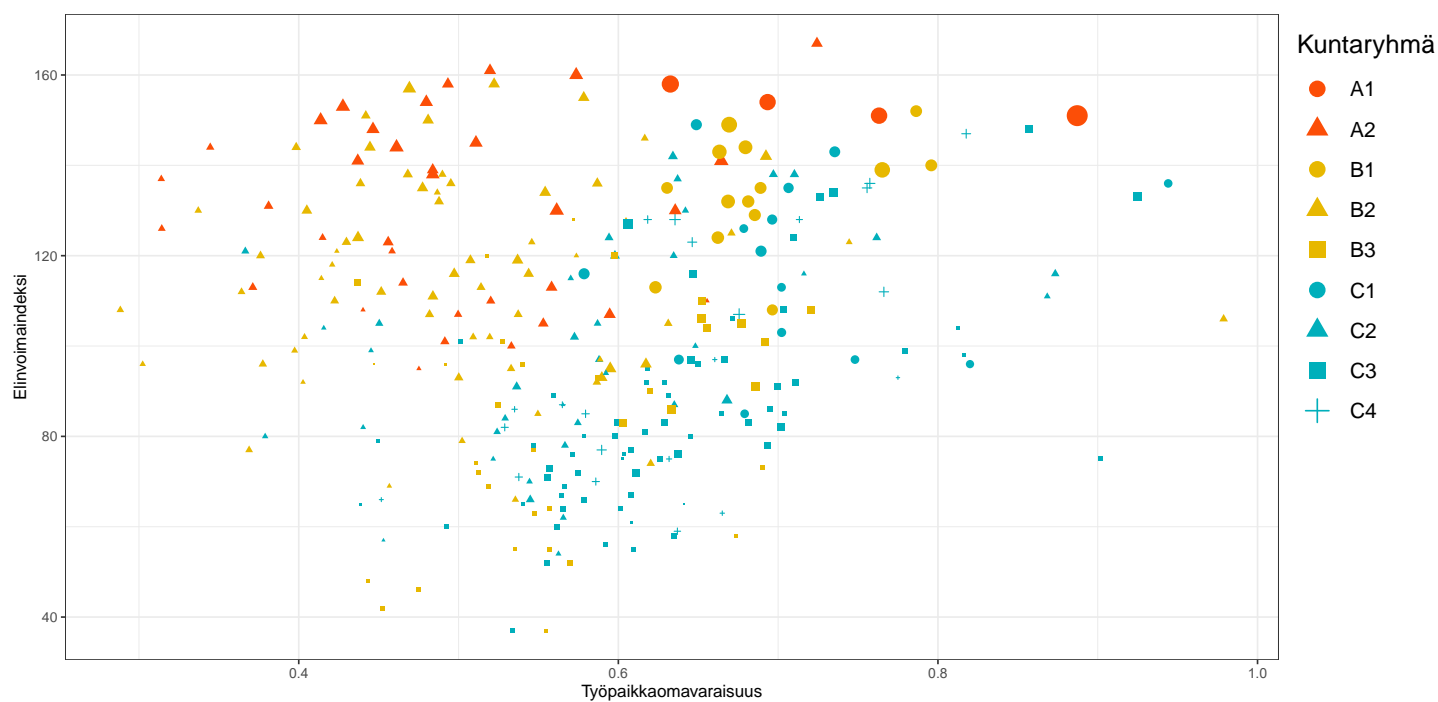

Kuva 4. MAL sopimuseudut Suomessa 2022. Tutkimuksen kaupunkiseutujen sijoittuminen suhteessa liikenteen pääverkkoon.

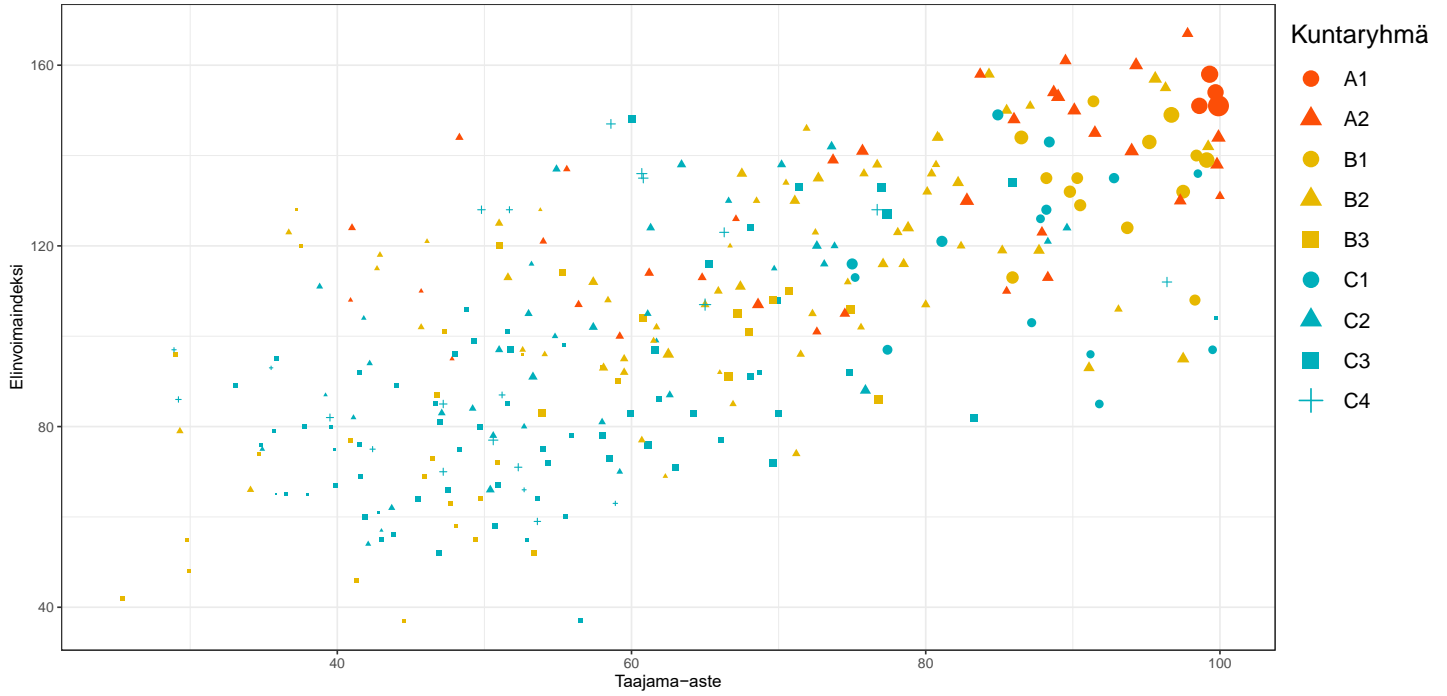
Elinvoiman vastaavuudet kuntaryhmittäin: väkiluvun muutos

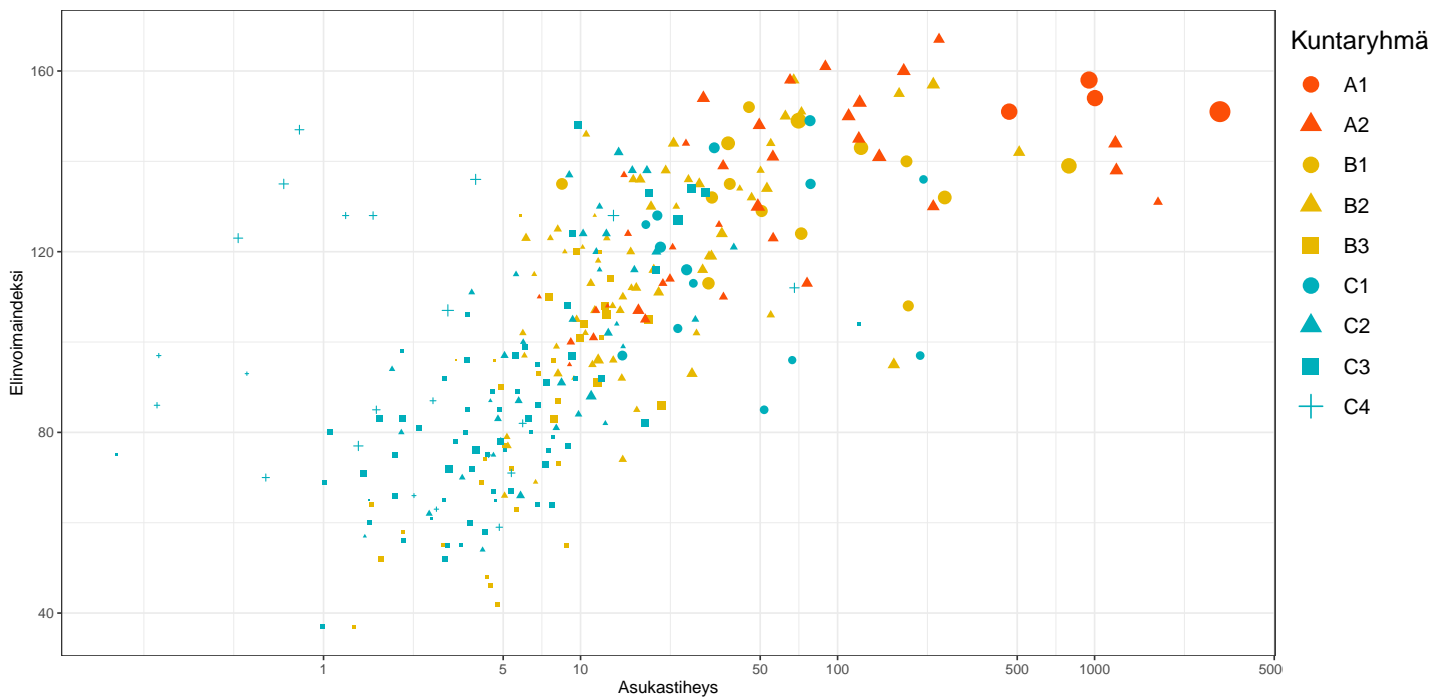
Työpaikkaomavaraisuus

Taajama-aste

Asukastiheys

Kuvat 5–6.

Kuntien 30 parasta ja ero 2021 tulokseen

Kuntien kolmenkymmenen kärjessä on vaihtunut vajaa kolmannes viime vuoteen 2021 verrattuna. Kunnista 23 on tässä ryhmässä toista vuotta peräkkäin, ja kahdeksan kuntaa on tänä vuonna noussut uusina kärjen listalle. Isoimman nousun kärkiryhmästä on tehnyt Siuntio ja sen jälkeen tasaisina Maalahti, Kirkkonummi, Närpiö ja Kittilä. Kaupungeista Helsinki, Oulu ja Jyväskylä ovat nousseet

Taulukko 5.

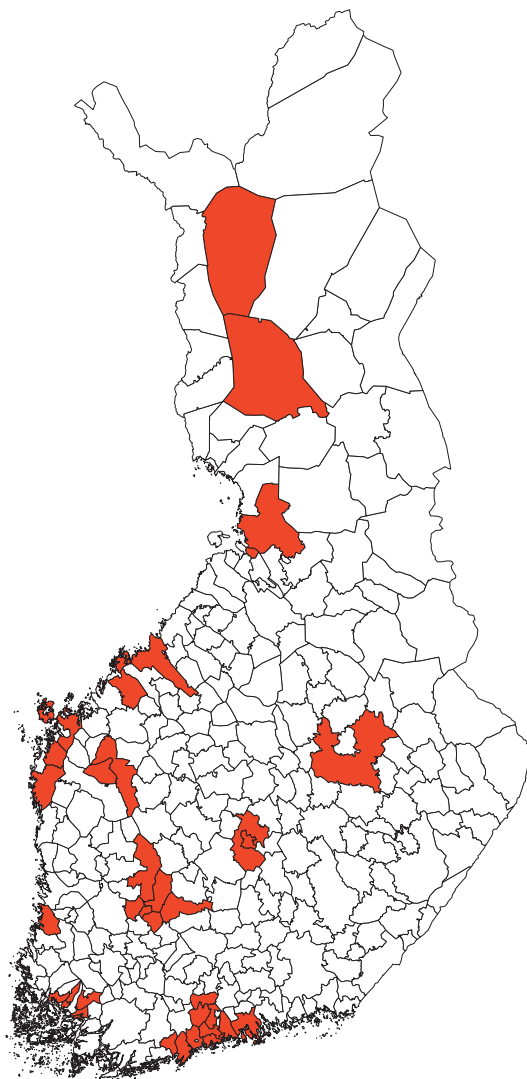
Sijoitus	2022	2021
1	Pirkkala	Pirkkala
2	Lempäälä	Lieto
3	Tuusula	Muurame
4	Espoo	Ylöjärvi
5	Lieto	Kaarina
6	Sipoo	Kempele
7	Kaarina	Vantaa
8	Kempele	Eurajoki
9	Vantaa	Järvenpää
10	Ylöjärvi	Kangasala
11	Nurmijärvi	Nokia
12	Seinäjoki	Nurmijärvi
13	Helsinki	Rusko
14	Muurame	Sipoo
15	Tampere	Tuusula
16	Kirkkonummi	Lempäälä
17	Naantali	Pedersören kunta
18	Oulu	Rovaniemi
19	Porvoo	Seinäjoki
20	Kangasala	Luoto
21	Närpiö	Kokkola
22	Kittilä	Mustasaari
23	Maalahti	Ilmajoki
24	Nokia	Espoo
25	Järvenpää	Masku
26	Kuopio	Porvoo
27	Masku	Raisio
28	Mustasaari	Tampere
29	Siuntio	Hyvinkää
30	Jyväskylä	Kuopio
31	Kokkola	Liminka
32		Naantali

Sininen=uudet
Harmaa=pudonneet

kärkeen perustuen osin parempiin arvoihin indikaattoreilla mitaten ja osin indikaattorilistan tarkistukseen. Lisäksi kärjessä on edennyt Naantali parantaen viidellätoista sijalla asemaansa.

Tämän vuoden tulos vahvistaa erinomaisesti kärjessä paikkansa säilyttäneiden kuntien vahvuuden myös laajennetulla, vaativammalla indeksillä mitaten.

Kolmenkymmenen kärjestä pudonneista Raisio, Pedersören kunta ja Hyvinkää sijaitsevat heti kärjen kannoilla, kuten myös hieman jäljempänä tasapisteissä sijalla 39 Ilmajoki, Rusko ja Eurajoki. Viime vuonna kärkiryhässä olleen Rovaniemen sijoitus on heikentynyt selvemmin ja Luodon selvästi, osin sen vuoksi, että muut ovat parantaneet sijoitustaan.

Kuva 7. 30 parhaiten sijoittunutta kuntaa vuosina 2021 ja 2022.

Kuntaryhmien erot

Taulukko 6. Tuottavuuden indikaattorit

Kuntaryhmä	Tuottavuus, pisteet	Työllisyysaste	Ulkomailla syntyneiden työllisyys	Tulotaso	Tulotason muutos 2010-2020	Yritysten liikevaihto	Yritysten nettomuutos	Toimiala-diversiteetti	Työpaikka-omavaraisuus
A1	59	66,8 %	54	24 270	4 %	127	3,4	91 %	74 %
A2	50	70,4 %	62	21 341	7 %	43	2,1	89 %	49 %
B1	50	64,0 %	50	18 185	6 %	69	2,2	90 %	69 %
B2	45	69,2 %	62	18 052	8 %	40	2,0	88 %	50 %
B3	37	65,7 %	57	15 102	6 %	35	1,6	87 %	57 %
C1	45	65,6 %	54	17 209	4 %	90	1,5	88 %	71 %
C2	44	69,1 %	59	16 557	9 %	39	1,8	87 %	58 %
C3	40	66,4 %	61	14 596	7 %	42	1,4	86 %	63 %
C4	47	66,9 %	57	15 424	12 %	43	2,9	89 %	64 %

Taulukko 7. Inhimillisen pääoman indikaattorit

Kuntaryhmä	Inhimillinen pääoma, pisteet	Väkiluku	Väkiluvun muutos (10 v.)	Nettomuutto	Alle 55-vuotiaiden osuus	Korkeakoulutettujen osuus väestöstä	Työllisten sairastavuus	Syntyvyys	Lasten pienituloisuusaste
A1	70	359 755	15 %	0,6 %	72 %	34 %	4,6	46	11
A2	58	20 367	2 %	0,6 %	63 %	25 %	6,2	44	9
B1	61	101 450	4 %	0,5 %	64 %	28 %	6,6	44	13
B2	52	10 004	-3 %	0,1 %	59 %	22 %	6,9	51	11
B3	32	5 638	-12 %	0,2 %	47 %	18 %	8,3	43	15
C1	52	32 340	-5 %	0,0 %	58 %	23 %	7,4	46	12
C2	40	5 449	-9 %	0,0 %	54 %	19 %	7,6	50	12
C3	32	4 997	-13 %	0,0 %	50 %	17 %	8,5	52	16
C4	38	4 930	-9 %	0,4 %	49 %	19 %	8,2	46	16

Taulukko 8. Vihreän rakennemuutoksen indikaattorit

Kuntaryhmä	Vihreä rakennemuutos, pisteet	Päästöjen vähenemä	Kiertotalouden työpaikat	Sähköautojen osuus
A1	25	47 %	2,2 %	12 %
A2	21	34 %	2,6 %	11 %
B1	23	45 %	2,4 %	8 %
B2	19	29 %	2,1 %	10 %
B3	14	19 %	1,8 %	7 %
C1	21	34 %	2,8 %	7 %
C2	15	20 %	1,9 %	9 %
C3	12	12 %	1,3 %	7 %
C4	13	18 %	1,6 %	6 %

Kuntaryhmistä väkiluvun muutos on ollut positiivinen suhteessa edellisvuoteen ryhmillä A1 (isot kaupungit), A2 (edellisten lähikunnat) ja B1 (keskisuuret kaupungit). Paluu maaseudulle ei siten ole tosiasia isossa kuvassa, vaikka muuttoliikkeen suunnat ovat jossain määrin muuttuneet suhteessa vuosikymmenen trendiin.

Kuntaryhmistä keskimääräistä sijoitustaan elinvoiman vertailussa paransivat edellä mainittujen lisäksi kuntaryhmät B3 ja C4, eli edellisvuoden elinvoimallaan keskimäärin alhaisin kuntaryhmä sekä yllättäjä eli maaseutumaisien matkailukuntien ryhmä.

Missään kuntaryhmässä alle 55-vuotiaiden osuus ei kasvanut, mutta kuntaryhmissä A1, A2 ja C2, C3 se pysyi ennallaan, eikä vähentynyt kuten muissa ryhmissä. Syntyvyys on liian alhainen kaikissa kuntaryhmissä väestön huoltosuhteen ylläpitämiseksi: alhaisin kuntaryhmässä B3 ja korkeimmillaan naapuriryhmässä B2, missä monin paikoin optimoituvat elinkustannukset ja peruspalvelujen saatavuus. Pitkän aikavälin väkiluvun muutos 2011–2021 säilyi suurin piirtein ennallaan verrattuna edellisvuoden tutkimuksen lukuihin tarkastelujaksona 2010–20.

Korkeakoulutettujen osuus väestöstä tasoittui erityisesti isojen kaupunkien osalta, missä voi olla taustalla pandemian ajan etäopiskelu. Työllisten sairaspäivien vuosikymmen keskiarvo laski kaikissa kuntaryhmissä verrattuna edellisvuoteen. Sairastavuus on viime vuoden tapaan alhaisin isoissa kaupungeissa ja sairastavuus kasvaa etäisyyden keskuksiin kasvaessa. Kustannusvaikutus enimmillään neljän päivän erosta on suuri.

Tuottavuuden suhteen vuosi 2020 oli haastava pandemian aallonpohja ja se näkyi työllisyysasteiden alenemisena kaikissa kuntaryhmissä, eniten isoissa kaupungeissa A1 ja vähiten maaseudulla C3. Ulkomailla syntyneiden työllisyys heikke-

ni isojen kaupunkien lisäksi suhteellisesti enemmän myös isojen kaupunkien lähikunnissa A2 ja maaseutumaisissa matkailun kunnissa C4. Työpaikkaomavaraisuus on korkein isoissa A1 ja pienissä C1 kaupungeissa, ja yrityksiä perustettiin selvästi eniten isoissa kaupungeissa ja toiseksi eniten maaseutumaisissa matkailun kunnissa C4. Työpaikkojen toimialadiversiteetti on yllättävänkin tasaisesti monipuolinen vaihdellen maaseudun C3-kuntien 86 %:sta isojen kaupunkien A1 91 %:iin.

Yritysten keskimääräisissä liikevaihdoissa asukasta kohden näkyi selvä lasku isoissa kaupungeissa, joissa palveluelinkeinojen osuus on suuri. Liikevaihdot pienenevät myös pienten kaupunkien kuntaryhmässä, minkä taustalla on todennäköisesti teollisuuden rakennemuutokseen liittyviä tekijöitä. Vuosikymmenen tulotason muutos maltillistui kauttaaltaan, mutta säilyi edellisvuoden tasolla isoissa kaupungeissa A1 ja lähes samana keskisuurissa kaupungeissa B1. Keskimääräisiin tulotasoihin eri kuntaryhmissä ei tullut juurikaan eroja, vaikka indikaattoria muutettiin tänä vuonna käsittämään palkkatulon lisäksi yrittäjä- ja omaisuustulot.

Kuntien alueelliset kasvihuonekaasupäästöt ovat vähentyneet edellisvuodesta kaikissa kuntaryhmissä, ja selvästi eniten keskimäärin 9 %-yksikköä isoissa kaupungeissa. Kiertotalouden toimialojen työpaikkojen osuus kaikista työpaikoista oli korkein pienissä kaupungeissa C1 ja toiseksi korkein isojen kaupunkien lähikunnissa A2. Uusien sähkö- ja ladattavien hybridautojen suhde kaikkiin ensirekisteröityihin autoihin oli korkein isoissa kaupungeissa sekä isojen ja keskisuurten kaupunkien lähikunnissa A2 ja B2. Vihreää rakennemuutosta tutkituilla indikaattoreilla vetävät isot kaupungit ja niiden kannoilla muut kaupungit sekä isojen kaupunkien lähikunnat.

Kuntien parhaat valituilla indikaattoreilla

Taulukot 9–14.

Työpaikkaomavaraisuus

Kunta	Työpaikkaomavaraisuus
Harjavalta	98 %
Pietarsaari	94 %
Uusikaupunki	93 %
Keitele	90 %
Helsinki	89 %
Säkylä	87 %
Vieremä	87 %
Närpiö	86 %
Forssa	82 %
Kittilä	82 %

Työllisyysaste

Kunta	Työllisyysaste
Närpiö	80,51 %
Maalahti	78,66 %
Korsnäs	77,47 %
Uusikaarlepyy	76,14 %
Vöyri	76,00 %
Mustasaari	75,96 %
Kruunupyö	75,86 %
Kristiinankaupunki	75,77 %
Luoto	75,60 %
Pedersören kunta	75,51 %

Tulotaso

Kunta	Tulotaso
Kauniainen	48282
Espoo	28838
Sipoo	26936
Helsinki	26777
Kirkkonummi	26476
Tuusula	25508
Siuntio	24983
Pirkkala	24503
Muurame	24321
Naantali	24257

Väkiluvun muutos

Kunta	Väkiluvun muutos
Sipoo	19,78 %
Kempele	18,13 %
Kauniainen	18,04 %
Vantaa	17,83 %
Espoo	17,70 %
Järvenpää	16,07 %
Lempäälä	15,68 %
Luoto	14,25 %
Kaarina	14,21 %
Pirkkala	13,75 %

Yritysten yhteenlaskettu liikevaihto asukasta kohden

Kunta	Yritysten liikevaihto
Harjavalta	255 000
Tornio	233 000
Porvoo	211 000
Keitele	181 000
Espoo	150 000
Kaskinen	144 000
Helsinki	133 000
Vantaa	130 000
Pietarsaari	112 000
Pyhäntä	108 000

Lasten pienituloisuusaste

Kunta	Lasten pienituloisuusaste
Rusko	4,3 %
Nousiainen	4,5 %
Maalahti	4,7 %
Korsnäs	5,2 %
Masku	5,2 %
Lieto	5,5 %
Sauvo	5,6 %
Sipoo	5,6 %
Pirkkala	5,7 %
Eurajoki	5,8 %

Taulukot 15–16.

Sähköautojen osuus kaupungeissa

Kunta	Sähköautojen osuus
Helsinki	15 %
Espoo	14 %
Porvoo	13 %
Salo	12 %
Vaasa	12 %
Tampere	11 %
Seinäjoki	11 %
Turku	10 %
Kuopio	9 %
Tornio	9 %

Päästöjen vähenemä 2007-2020
tuulivoimakompensaatiolla

Kunta	Päästöjen vähenemä
Pyhäjoki	134 %
Simo	119 %
Ii	68 %
Luhanka	62 %
Turku	60 %
Järvenpää	56 %
Kauniainen	56 %
Vaasa	56 %
Lahti	55 %
Naantali	55 %

Kaupunkiseutujen tulevaisuusvalmius

Taulukko 17. Taulukossa on esitetty kaupunkiseutujen tunnuslukujen keskiarvoja kuntien väkiluvuilla painotettuna

Kaupunkiseutu	Kokonaissumma, pisteet	Inhimillinen pääoma, pisteet	Tuottavuus, pisteet	Vihreä rakenne-muutos, pisteet	Väkiluku summa	Väkiluku (ka.)	Väkiluvun muutos	Nettomuutto	Alle 55-vuotiaiden osuus	Korkea-koulutettujen osuus väestöstä	Väkiluku yhteensä
Helsinki	152	69	59	24	1 536 139	385 236	12,6 %	0,5 %	71 %	34 %	1 536 139
Jyväskylä	135	62	48	24	206 387	105 259	6,0 %	0,3 %	68 %	29 %	206 387
Kuopio	134	62	52	20	170 674	90 530	3,7 %	0,9 %	63 %	27 %	170 674
Lahti	122	56	43	23	196 106	79 812	-0,9 %	0,2 %	59 %	24 %	196 106
Oulu	145	68	54	23	267 267	166 902	10,9 %	0,6 %	72 %	29 %	267 267
Tampere	151	69	56	25	403 054	159 142	11,9 %	1,1 %	69 %	31 %	403 054
Turku	141	63	54	24	356 629	115 907	7,3 %	0,7 %	66 %	30 %	356 629

Kaupunkiseudut ovat toiminnallisia kokonaisuuksia, työssäkäynnin alueita ja seutusuunnittelun yksiköitä. Verkkokaupan yleistyttyä niiden merkitys markkina-alueina on muuttunut. Kaupunkiseutujen osuus bruttokansantuotteesta on merkittävä. Kaupunkiseutuihin sisältyy 6-14 kuntaa, millä on kussakin tapauksessa historialliset ja kaupunkirakenteelliset perusteensa. Helsingin kaupunkiseutu on väkiluvultaan yli kolminkertainen (1 536 139 asukasta) seuraavaksi laajimpaan Tampereen kaupunkiseutuun (403 054 asukasta) verrattuna. Toisaalta kuntia on lähes kaksinkertainen määrä. Keskimäärin Helsingin seudulla asutaan väkiluvultaan yli kaksinkertaisessa kunnassa Tampereen seutuun nähden.

Helsingin seudun neljätoista kuntaa 34 kokonaissummapisteen hajonnalla muodostavat Suomessa ainutlaatuisen väestökeskittymän ja elinvoimaisten kuntien klusterin, missä kyky kohdata tulevaisuutta on indeksillämme mitattuna kauttaaltaan hyvä. Tämä elinvoimaklusteri ei pääty rajoihinsa, vaan säteilee elinvoimaa myös ympäryskuntiin sekä kaikkiin kuntiin, joihin se yhdistyy alle 2 tunnin sujuvilla liikkumisyhteyksillä, erityisesti logistiikan ja raideliikenteen osalta. Esimerkkinä tämän vuoden tutkimuksessa erottuu selvä "Espoosta länteen"-ilmiö seutuun kuuluvan Kirkkonummen ja seudun ulkopuolelle jäävän Siuntion nousuna kuntien kärjen listalle.

Seitsemästä yli 100 000 asukkaan keskuskaupungin kaupunkiseuduista yllättää väestömäärältään Lahden seutu, missä väkimäärä on suurempi kuin Kuopion kaupunkiseudulla ja vain hieman Jyväsky-

län seutua pienempi. Väkiluvun muutosta kymmenen vuoden jaksolla tarkasteltaessa nettovoittajia ovat Helsingin (12,6 %), Tampereen (11,9 %) ja Oulun (10,9 %) kaupunkiseudut. Lahden seudun väkiluvun muutos on ollut jaksolla negatiivinen -0,9 %. Vuonna 2021 kaikki kaupunkiseudut olivat positii-visen nettomuuton alueita vaihdellen Lahden seudun 0,2 %:n nettokasvusta Tampereen seudun 1,1 %:n nettokasvuun.

Inhimilliseen pääomaan sisältyvät kaupunkiseutujen suuret segregaaation riskit ja toisaalta tulevaisuuden mahdollisuudet: lapset, nuoret ja ulkomailla syntyneet. Pienituloisissa kotitalouksissa asuvien lasten määrä on jopa 10-20 % noin puolessa kaupunkiseutujen kunnista ja koululaisten oppimistulokset heikkenevät pitkään jatkuneen PISA-mittauksen mukaan. Ulkomailla syntyneiden työllisyysaste oli tarkasteluvuonna 2020 alle 60 % reilussa kolmanneksessa kaupunkiseutujen kunnista. Lisäksi pandemia on osaltaan jättänyt hyvinvointivelkaa ja esimerkiksi yksinäisyys on yleistynyt.

Kokoerosta huolimatta Helsingin ja Tampereen seutujen elinvoima tulevaisuuden suhteen on yhtä vahva, myös inhimillistä pääomaa mittaava summaindikaattori on sama luku. Helsingin seudulla tuottavuuden summaindikaattorin luku on kuitenkin korkeampi. Oulun seutu taas haastaa hieman väkirikkaamman Turun seudun hieman korkeammalla elinvoimaindeksin luvulla ja selvästi vahvem-malla inhimillisen pääoman summaindikaattorin luvulla. Lahden seutu jää vielä elinvoimassa selvästi muista kaupunkiseuduista jälkeen.

Helsingin seudun työpaikkaomavaraisuus on 72 %, ja muiden seutujen työpaikkaomavaraisuus vaihtelee Lahden 61 %:sta Tampereen 66 %:iin. Helsingin seudun yritysten keskimääräinen liikevaihto 118 000 euroa asukasta kohden vuonna 2021 oli Lahdessa vain puolet Helsingin seudun keskiarvosta. Välimatka myös indeksillämme mitaten elinvoimalltaan samantasoiseen Tampereen keskiarvoon 76 000 euroa / asukas oli suuri. Espoon, Vantaan ja Helsingin yritysten liikevaihdot säilyttivät kunta-kohtaisesti tasonsa verrattuna edellisvuoden tutkimukseen, Tampereen seudulla esimerkiksi Tampereen ja Pirkkalan liikevaihdot keskimäärin kasvoivat.

Kaupunkiseutujen työpaikkojen toimialadiversiteetti on korkea 88,7–90,6 %. Yritysten määrän nettokasvu oli vuonna 2021 kaupunkiseuduilla keskimäärin 2,0–3,2 tuhatta asukasta kohden. Tätä korkeampia lukuja löytyy yksittäisiltä kunnilta, ja yritysten positiivisen nettomuutoksen kärjen muodostavat Sipoo, Helsinki, Lempäälä, Tampere ja Espoo tässä järjestyksessä.

Kuntalaisten tulotasoa on vuosikymmenen jaksolla parannettu parhaiten suhteessa lähtötasoon Kuopion ja Oulun kaupunkiseuduilla, 10 % kussakin. Tulotaso mukaan lukien ansio-, pääoma- ja yrittäjä-tulot on keskimäärin korkein Helsingissä. Helsingin seudulla kokonaistyöllisyysaste oli korkein ja Oulun seudulla taas ulkomailla syntyneiden työllisyysaste oli korkein. Työlliset sairastivat vuonna 2021 eniten Kuopiossa ja Oulussa. Lasten pienituloisuusaste on korkein Lahden seudulla ja Jyväskylän seudulla, Helsingin seudulla luku on pienin.

Päästöjen vähenemä kaupunkiseuduilla 2021 loppuun mennessä vuoteen 1990 verrattuna on hyvällä tasolla 41–52 %, etenkin kun tuulivoiman tuotantoa on näillä seuduilla vähän. Turun kaupunkiseutu oli tilaston kärjessä päästöjen vähentämisessä. Vuonna 2021 sähköautojen osuus uushankinnoista oli 8 % (Lahden seutu) – 13 % (Helsingin seutu).

Kaupunkiseutujen rinnalla on tarpeen tarkastella elinvoimaa myös maakunnittain (kartta sivulla 51), jolloin nousee selkeästi esiin Pohjanmaan maakunnan merkitys rannikon nauhamaisena elinvoimavyöhykkeenä kaupunkiseutujen rinnalla.

Kaupan kehitystrendi kaupunkiseuduilla

Kaupunkiseudut ja niiden keskuskaupungit ovat elinvoimaisia kaupan keskuksia. Kauppa keskittyy ja kehittyy vetovoimaisilla kaupunkiseuduilla, joissa ostovoima kehittyy suotuisasti.

Vähittäiskaupan liikevaihdon kehitys on seitsemän vuoden aikana (2013–2020) ollut seitsemällä suurimmalla kaupunkiseudulla puolet nopeampaa kuin Suomessa keskimäärin. Seitsemän kaupunkiseudun vertailussa Helsingin ja Tampereen seuduilla kaupan kasvu on ollut kaikkein suurinta sekä euromääräisesti että asukasta kohden tarkasteltuna. Vastaava tulos näkyy, kun vertaillaan seutujen keskuskaupunkien toisiinsa. Kaupan kehitys on ollut nopeinta Helsingissä ja Tampereella, joskin molemmilla seuduilla kauppaa on keskittynyt merkittävästi myös näitä keskuskaupunkia ympäröiviin kaupunkeihin. Kolmanneksi nopeinta on kaupan kasvu ollut Jyväskylän seudulla.

Keskuskaupungin merkitys kaupan keskuksena vaihtelee kaupunkiseuduilla. Jyväskylässä, Kuopiossa ja Oulussa keskuskaupungin osuus kaupan liikevaihdosta on yli 80 %. Keskuskaupunkien keskustat ja niitä ympäröivät kaupan alueet ovat kaupunkiseutujen merkittävimmät kauppapaikat. Lahdessa keskuskaupungin osuus kaupan liikevaihdosta on 77 %, mutta väestöön suhteutettuna se on vertailuseuduista kaikkein suurin. Sen sijaan keskuskaupungin osuus kaupan liikevaihdosta jää Helsingissä 40 prosenttiin, Turussa 54 ja Tampereella 64 prosenttiin. Väestöltään suurimmilla kaupunkiseuduilla asukkaita ja ostovoimaa on merkittävästi myös keskuskaupunkia ympäröivissä kunnissa, jolloin myös kauppa on seuduilla tasaisimmin saavutettavissa.

Kaupunkiseutujen liikennejärjestelmät

Liikennejärjestelmän merkitys on olennainen henkilöliikenteen, tavaralogistiikan ja elinvoiman kannalta. Tarkastelluilla seitsemällä kaupunkiseuduilla tilanne joukkoliikenteen ja pyöräilyn suhteen vaihtelee suuresti keskuskaupungin ja sitä ympäröivien kuntien välillä. Siksi tutkimuksen arvioinnissa on monessa kohtaa arvioitu, miten asiat keskuskaupungissa ovat.

Tulevaisuusvalmiuden kannalta päätieväylät ovat kaikilla seuduilla suurimmalta osin kunnossa. Jatkossa suunnitteluohjelmissa olevien ja haaveissa siintävien suurien tie- ja ratahankkeiden toteuttamista on punnittava huolellisesti niiden rakentamisaikakaisten haittojen ja niistä aiheutuvan luonno-

nympäristön menetysten vuoksi. Erityisesti tämä koskee uusia auton käyttöä lisääviä tiehankkeita, jotka lisäksi usein tukevat maankäytön hajautumista. Niiden sijaan tulee kunnostaa ja ylläpitää nykyisiä väyliä. Tie- ja rataverkolla korjausvelan minimointi on priorisoitava uushankkeiden edelle. Rataliikenteessä investoinnit tulisi ensisijaisesti kohdistaa häiriöiden vähentämiseen, häiriötiedotuksen kehittämiseen ja vaikkapa junien nettiyhteyksien parantamiseen.

Kaupunkiseutujen elinkeinoelämä tarvitsisi nykyistä paremmat lentoliikenneyhteydet muualla kuin Helsingin seudulla, ja kaupunkiseutujen satamiin on turvattava sujuvat kuljetusyhteydet.

Pyöräliikenteen kehittäminen keskittyy MAL-seuduilla suurimmalta osin keskuskaupunkeihin, joten seudulliset yhteydet ovat Oulua lukuun ottamatta laadultaan ja yhtenäisyydeltään puutteellisia. Kaupunkikeskustojen pyöräilyolosuhteiden määrätietoista kehittämistä ei Helsinkiä lukuun ottamatta ole edes aloitettu, ja myös Helsingissä on työtä vielä jäljellä. Seuduilla on laadittu pyöräilyn kehittämisohjelmia, mutta toimenpiteiden toteuttamisen määrä ja aikataulu vaihtelevat. Tavoitteet ja toteuttamiseen budjetoidut rahat kertovat eri kieltä.

Talvikunnossapidossa on runsaasti parannettavaa kävelyn ja pyöräilyn osalta, koska tällä hetkellä kunnossapidossa keskitytään autoväyliin. Osaltaan kyse on käytettävissä olevien resurssien määrästä, mutta myös niiden suuntaamisesta. Hyvä esimerkki on Oulu, jossa baanaverkon laadukkaaseen talvihoidtoon on kehitetty uusia menetelmiä ja sopimusmalleja sekä saatu hyviä tuloksia ilman, että kustannukset olisivat karanneet korkeiksi.

Kaupunkiseudut indeksillä mitaten

HELSINGIN SEUTU

Taulukko 18.

Kunta	Kunta-ryhmä	Kokonaissumma, pisteet	Inhimillinen pääoma, pisteet	Tuottavuus, pisteet	Vihreä rakenne-muutos, pisteet	Kokonaissumma, sijoitus
Tuusula	A2	160	69	63	28	3
Espoo	A1	158	75	58	25	4
Sipoo	A2	158	70	64	24	4
Vantaa	A1	154	70	56	28	9
Nurmijärvi	A2	153	69	57	27	11
Helsinki	A1	151	66	63	22	13
Kirkkonummi	A2	150	71	55	24	16
Järvenpää	A2	144	73	48	23	25
Hyvinkää	A2	141	64	54	23	34
Vihti	A2	141	63	56	22	34
Mäntsälä	A2	139	61	58	20	37
Kerava	A2	138	66	46	26	39
Kauniainen	A2	131	67	43	21	64
Pornainen	A2	126	52	53	21	78

Seudun elinvoima

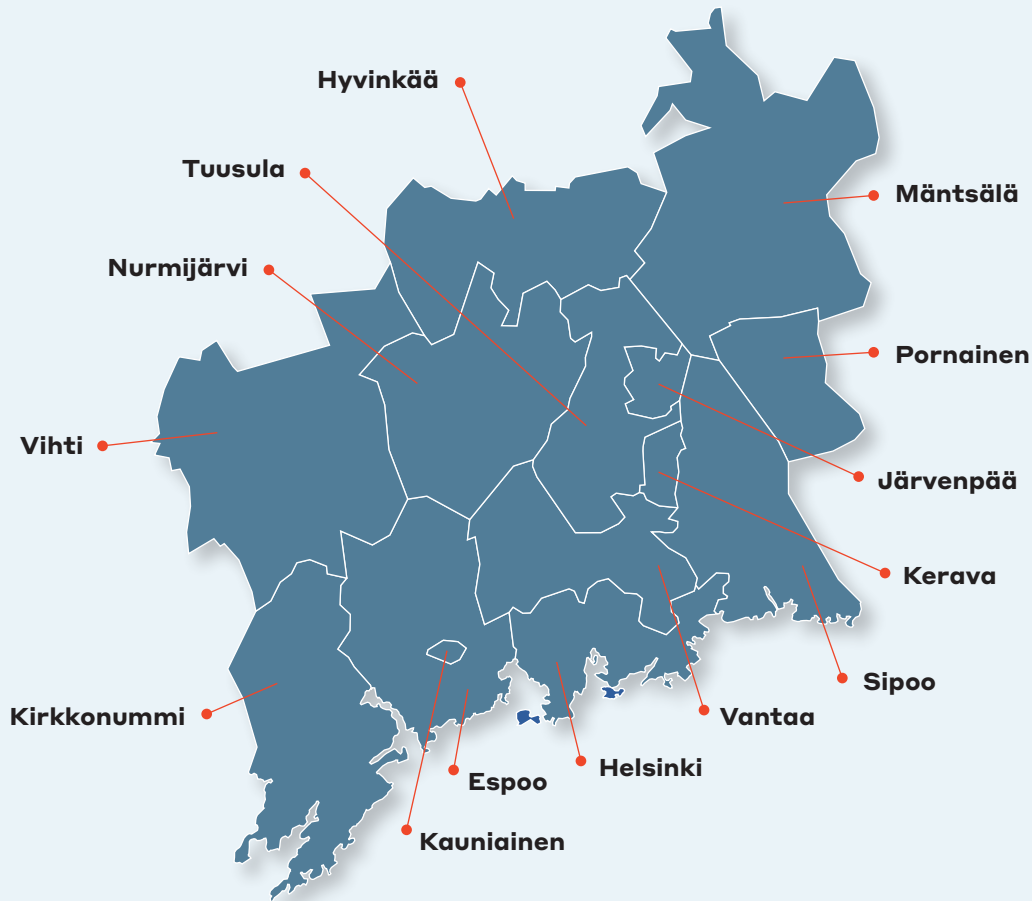
Helsingin seudulla isot kaupungit keskuskaupunki Helsinki mukaan lukien ovat elinvoiman kärjessä ja elinvoimaa jakautuu tasaisesti ytimen ympärille. Kuuden kärkeen pisteluvuilla 151–160 isojen kaupunkien väleihin kiilaavat Tuusula, Sipoo ja Nurmijärvi, ja heti perään Kirkkonummi. Toisaalta seudun alimmat kokonaissummapisteet ovat Pornaisilla ja Kauniiaisilla, vaikka näiden sijainnit ja inhimillisen pääoman lähtökohdat ovat täysin erilaiset. Radanvarren kunnat eivät ole kehyskunnista elinvoimaisimpia. Kokonaissummapisteiden erot ovat kuitenkin näin laajalla kuntien joukolla pienet, enimmillään 34 pistettä kokonaisindeksin suhteen.

Kymmenen vuoden väkiluvun muutoksen 15 %–20 % välillä ovat seudulla saavuttaneet Sipoo, Kauniainen, Espoo, Vantaa ja Järvenpää. Keskuskaupunki Helsingin väkiluvun muutos samalla jaksolla oli vahva mutta maltillisempi 10,6%. Vain Pornaisen pitkän aikavälin väkiluvun muutos jää prosentin negatiiviseksi. Vuonna 2021 yli 2 % väkimäärän nettokasvuun ylsivät Tuusula, Sipoo ja Kauniainen. Yli 70 % alle 55-vuotiaiden osuudella loistavat isot kaupungit Vantaa, Espoo ja Helsinki. Korkeakoulutettujen isolla osuudella erottuvat Kauniainen, Helsinki ja Espoo, Helsingin seudun korkeimmalla

syntyvyydellä Vantaa ja Espoo. Lasten pienituloisuusasteessa korkeimmat lukuarvot (yli 10 %) ovat Helsingillä, Vantaalla ja Keravalla.

Työllisyysaste seudulla vaihteli koronavuonna 2020 67%–74 % ja alimpia lukuja oli isoilla väkirikkailla kaupungeilla. Helsingin seudulla syntyy yrityksiä selvästi enemmän kuin niitä lopetetaan, yritysten määrän nettomuutoksen ollessa keskimäärin 3,2 tuhatta asukasta kohden. Työpaikkojen toimialaversiteetti on korkea ja myös väestön jakautuminen eri toimialoille on korkea. Kokonaisosaaminen kattaa näin laajasti eri osaamisalueita.

Helsingillä on korkein työpaikkaomavaraisuus, vuonna 2021 89 %, Espoon työpaikkaomavaraisuuden ollessa 63 % ja Vantaan 69 %. Kehyskuntien työpaikkaomavaraisuus vaihteli 31 % ja 66 % välillä. Hyvinkään työpaikkaomavaraisuuden ollessa kehyskunnista korkein. Kärjen kehyskunnat olivat 41 %–57 % työpaikkaomavaraisia, luvun suuruuden korreloidessa sijoittumista kokonaispisteissä. Ulkomailla syntyneet työllistyivät selvästi heikommin ja keskuskaupunki Helsingissä heikoiten. Yritysten liikevaihdon yhteenlasketussa määrässä asukasta kohden erottuvat kolme isoa kaupun-

omia omana joukkonaan, Espoo 150 000 e/as, Helsinki 133 000 /as ja Vantaa 130 000 /as. Selvästi niiden jäljessä erottuu ryhmä Hyvinkää, Sipoo ja Tuusula muiden kuntien jäädessä edelleen näistä jäljempäs.

Helsingin seudun tulevaisuusvalmiutta tukevat kaupunkiseuduista ylivoimaisesti parhaat ja monipuolisimmat liikenteen yhteydet niin maan sisällä kuin kansainvälisestikin. Keskuskaupunki Helsingistä on suorat junayhteydet kaikkien MAL-seutujen keskuskaupunkeihin. Seudulla on runsaasti logistiikkayrityksiä, ja ne kasvavat edelleen. Niille hyvät yhteydet mm. satamiin ja muihin terminaaleihin ovat tärkeitä. Yhteydet ovat pääosin kunnossa, yhteyden parantamista Helsingin Länsiterminaaliin suunnitellaan ja Kehä IV on mahdollisesti tarvittava puuttuva yhteys. Seudun keskuskaupungista on henkilöliikenteen laivayhteydet Viroon, Ruotsiin ja Saksaan ja sen lisäksi satamassa vierailee risteilyaluksia. Satama on Suomen tuonnin suurin yleissatama ja Helsinki-Vantaan lentokenttä välittää pääosan ulkomaan lentoliikenteestä.

HSL-alueella joukkoliikennejärjestelmän palvelutaso on hyvä lukuun ottamatta poikittaista liikennettä, missä henkilöauton palvelutaso on erittäin hyvä.

Helsingin seudulla on Suomen kattavin ja käytetyin kaupunkipyöräjärjestelmä. Kehitettävää on erityisesti joukkoliikenteen maksujärjestelmässä. Kehityksen kannalta ehdoton haaste seudulle on myös se, ettei ruuhkamaksujärjestelmässä ole edetty ja että keskuskaupunki Helsingin kävelykeskustan toteuttaminen ei ole edistynyt. Lisäksi seudulla toimitaan toistuvasti kestävä liikunnan edistämistä ja liikenteen päästöjen vähentämistä koskevien tavoitteiden vastaisesti.

Pyöräilyn osalta pitkät yhtenäiset ja laadukkaat seudulliset yhteydet puuttuvat. Helsingillä on määrätietoinen toimeenpanon suunnitelma, muissa kunnissa ei ole yhtä selkeitä ohjelmoitua hankkeita. Kehyskunnissa pyörätiet ovat suurelta osin ELY-keskuksen/valtion väylien yhteydessä. Kävelyn asema eli edellytysten parantaminen seudun kaupungeissa edistyy liian hitaasti ja seudun pienemmissä kunnissa ei ole kävelyalueita.

TAMPEREEN SEUTU

Taulukko 19.

Kunta	Kunta-ryhmä	Kokonais-summa, pisteet	Inhimillinen pääoma, pisteet	Tuottavuus, pisteet	Vihreä rakenne-muutos, pisteet	Kokonais-summa, sijoitus
Pirkkala	A2	167	77	65	25	1
Lempäälä	A2	161	76	60	25	2
Ylöjärvi	A2	154	69	59	26	9
Tampere	A1	151	68	57	26	13
Kangasala	A2	148	73	52	23	20
Nokia	A2	145	70	47	28	24
Vesilahhti	A2	137	62	56	19	44
Orivesi	A2	101	45	42	14	155

Seudun elinvoima

Tampereen seudulla kärjessä ovat koko valtakunnan kärkeen sijoittuvat kehyskunnat ja niiden jälkeen pääkaupungin kanssa samaan indeksiin kokonaispistelukuun yltävä keskustaajunki Tampere. Seudun kahdeksan kunnan elinvoiman hajonta on suurempi kuin Helsingin seudulla, jopa 66 pisteen kokonais-erolla.

Yli 13 %:n väkiluvun kasvuun kymmenen vuoden jaksolla ovat yltäneet Pirkkala, Lempäälä ja Tampere. Vuonna 2021 kasvu oli hillittyä mutta tasaista koko seudulla ja ehkä hieman yllättäen Vesilahdella nettomuutto oli kaikkein korkein 1,67 %. Työllisyysaste vaihteli koronavuonna 2021 63–74 %:n välillä. Ulkomailla syntyneiden osuus oli alhaisin keskustaajunki Tampereella.

Mikä erottaa Tampereen kolmen kehyskunnan kärjen toisistaan? Työpaikkaomavaraisuus. Pirkkalan työpaikkaomavaraisuus 72 % on lähes keskustaajunki Tampereen tasoa 76 %, kun taas Lempäälän vastaava luku on 52 % ja Ylöjärven 48 %. Samoin Pirkkalassa yritysten liikevaihto asukasta kohden oli 86 040 ja Tampereella 93 570 euroa. Tällä indikaattorilla Tampereen seudun yrityksillä on varaa kasvattaa tuottavuutta Helsingin seutuun verrattuna. Työpaikkaomavaraisuus oli vuonna 2021 alin Vesilahdella 31 %. Työllisyysaste 15–64 vuotiailla oli kaupunkiseuduista kolmanneksi paras heti Turun ja Helsingin seutujen jälkeen. Kolmen kärkeä yhdistää korkeampi keskimääräinen tulotaso kuin keskustaajunki Tampereella, ja sama tilanne on Kangasalla ja Vesilahdella.

Päästöjen määrä asukasta kohden on vähentynyt nopeimmin kehyskunnissa kasvusta huolimatta.

Yllättäen elinvoimaisessa Pirkkalassa uushankinnoista sähköautojen osuus on monin paikoin puolet naapurikuntiin verrattuna.

Tampereen seutu sijaitsee Etelä-Suomen kehityskolmiossa ja lyhyet välimatkat muihin suurimpiin keskuksiin ovat seudun vahvuus. Seudulla ja erityisesti Tampereen kaupungilla on hyvä brändi myös liikenteen osalta onnistuneen raitiotietoteutuksen ja keskustaajungista ripeästi kehyskuntiin suunniteltavien jatkoyhteyksien ansiosta. Seudun keskustaajungin liikennejärjestelmän kehittämisessä on erinomainen ote, ja jo ensimmäiseltä vaiheeltaan käyttöön otettu raitiotie muodostaa keskustaajunkiin lähivuosisikymmenen kestävyys-tavoitteiden mukaisen ja elinvoimaa tukevan maankäytön kehityskäytävän. Päätiet kiertävät keskustan, jolloin sen rauhoittaminen kestäväälle liikkumiselle on mahdollista.

Joukkoliikenteen brändiä on kehitetty ja raitiotien ensimmäinen vaiheen palvelumuotoilu on toteutettu erittäin hyvin, mikä vaikuttaa positiiviseen asiakaskokemukseen. Linjastoa on uudistettu ratikan myötä. Palvelutaso on kokonaisuutena hyvä ja sujuvat vaihdot on huomioitu. Joukkoliikennejärjestelmä on suunniteltu saumattomasti yhteen toimivaksi ja vastoin vallitsevaa trendiä joukkoliikennejärjestelmän käyttäjämäärät ovat kasvaneet. Kävelyn ja pyöräilyn osalta on laadittu suunnitelma verkon kehittämisestä. Pääreitiverkon opastus on toteutettu ja se on laadukas. Lisäksi Tampereella on toimiva kaupunkipyöräjärjestelmä.

OULUN SEUTU

Taulukko 20.

Kunta	Kunta-ryhmä	Kokonais-summa, pisteet	Inhimillinen pääoma, pisteet	Tuottavuus, pisteet	Vihreä rakenne-muutos, pisteet	Kokonais-summa, sijoitus
Kempele	B2	155	73	64	18	8
Oulu	B1	149	70	55	24	18
Liminka	B2	136	63	51	22	46
Ii	B2	123	53	43	27	87
Muhos	B2	107	51	37	19	134
Hailuoto	B3	96	41	50	5	172
Tyrnävä	B2	96	45	40	11	172
Lumijoki	B2	92	38	39	15	189

Seudun elinvoima

Oulun seudun kahdeksasta kunnasta viidessä oli vuonna 2021 asukkaita alle 10 000 henkilöä. Oulun seudun elinvoiman kärki sijoittuu keskuskaupunki Ouluun ja sen eteläpuoleiseen Kempeleen kuntaan. Liminka ja Ii ovat hyvät haastajat, mutta hajonta Oulun seudulla on kokonaisuudessaan suuri, enimmillään 63 pisteen ero indeksipisteissä. Kymmenen vuoden jaksolla nettomuutto on ollut vahvaa Oulussa, Kempeleessä ja Limingassa, 11,4 %–18,1 %. Vuonna 2021 väkiluvun muutos oli hienoisesti positiivinen, mutta Limingan sijasta muutto suuntautui Iihin. Alle 55-vuotiaiden osuus on keskimäärin korkea ja vuonna 2021 luku oli korkein Limingassa 81,2 %. Määrällisesti ja suhteellisesti eniten korkeakoulutettuja sijoittuu keskuskaupunki Ouluun.

Työllisyysaste on keskimäärin Oulun seudun haaste, ja parhaiten kokonaistyöllisyydessä onnistuu Kempele. Ulkomailla syntyneiden työllistymisessä seutu erottuu siten, että puolessa kunnista ulkomailta syntyneiden työllisyys on korkeampi kuin kokonaistyöllisyys. Nämä kunnat ovat Kempele, Liminka, Hailuoto ja Lumijoki. Kokonaistyöllisyyden mittarissa on tosin mukana 15–17-vuotiaat, mikä vääristää suoraa vertailua. Syntyvyys on keskimäärin maan korkeimpia, mutta toisaalta lasten pienituloisuutta on paljon, erityisesti Tyrnävällä ja Lumijoella.

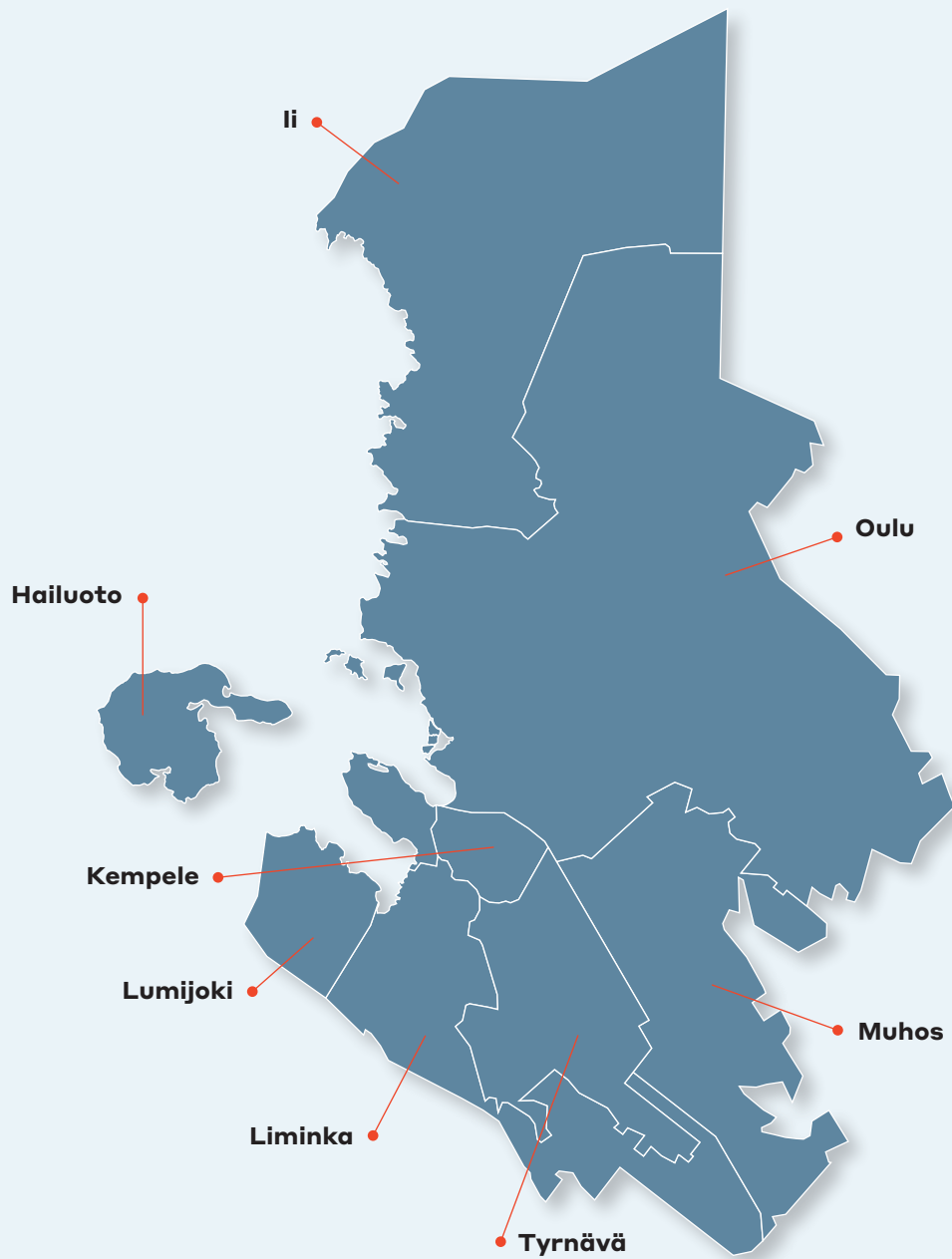
Tulotasot seudulla jäävät Helsingin ja Tampereen seuduista jälkeen ja vain Kempeleessä päästään keskimääräisesti yli 20 000 euron vuosituloihin. Yritysten liikevaihdot kunnan asukasta kohden vaihtelevat seudulla välillä 14 000–72 000 euroa. Työpaikkaomavaraisuus ylittää vain kärkikunnissa Kempeleessä ja Oulussa 50 %, jääden suhteellisen alhaiseksi. Seudulta puuttuu työpaikkoja mikä vaikuttaa työllisten määrään. Uusia yrityksiä syntyy kuitenkin kuten muillakin kaupunkiseuduilla. Myös

työpaikkojen toimialadiversiteetti on korkea. Kiertotalouden toimialojen työpaikkojen alhainen määrä eroaa Tampereen ja Helsingin kaupunkiseuduista. Yllättäen hieman yli 2000 asukaan Lumijoella vuonna 2021 jopa 31 % uushankituista ajoneuvoista oli sähköautoja. Keskuskaupunki Oulussa vastaava luku oli 8 %.

Oulu on pohjoisen Suomen tärkein keskus, mistä muodostuu seudulle selkeä vahvuus. Seudun tieverkko on kehitetty määrätietoisesti, mikä on luonut mahdollisuuksia maankäytön kehittämiseksi, mutta on myös hajottanut yhdyskuntarakennetta. Tulevaisuuden suunnitelmissa on edelleen tätä kehitystä tukevia ja jatkavia tiehankkeita. Lento- ja meriliikenneyhteydet luovat edellytykset Oulun seudun kehittymiselle myös kansainvälisesti. Oulun satama on Perämeren suurin yleissatama.

Oulussa joukkoliikenteen runkolinjasto on ollut käytössä jo pitkään. Potentiaalia joukkoliikenteen käytön kasvulle on. Raideliikenteeseen siirtymistä selvitetään: alueellinen junaliikenne tai raitioliikenne. Seudullisen joukkoliikenteen palvelutaso on hyvä ja muutamilla keskeisillä yhteyksillä erinomainen. Oulun seudun liikenteellä on käynnissä brändin uudistus. Joukkoliikenteen palveluista informointia selkiytetään kaikissa informaatiokanavissa.

Oulun kaupunki on talvipyöräilyn johtava kaupunki maailmassa. Verkoston talvikunnossapito on hyvä koko verkolla ja baanaverkon laadukkaaseen talvihoitoon on kehitetty uusia menetelmiä ja sopimusmalleja. Kaupunkipyöräjäjärjestelmä on ollut Oulussa, mutta nyt hankinta on jäissä. Keskuskaupungin kävelykeskustan kehittäminen ei ole edennyt, vaikka keskustan pysäköinnin maanalaista resurssia on tuntuvasti lisätty.

TURUN SEUTU

Taulukko 21.

Kunta	Kunta-ryhmä	Kokonais-summa, pisteet	Inhimillinen pääoma, pisteet	Tuottavuus, pisteet	Vihreä rakenne-muutos, pisteet	Kokonais-summa, sijoitus
Lieto	B2	158	73	58	27	4
Kaarina	B2	157	75	55	27	7
Naantali	B2	150	63	59	28	16
Masku	B2	144	65	56	23	25
Raisio	B2	142	68	46	28	32
Turku	B1	139	60	55	24	37
Rusko	B2	138	61	53	24	39
Parainen	B2	136	60	56	20	46
Aura	B2	134	58	60	16	56
Paimio	B2	132	70	42	20	61
Nousiainen	B2	130	59	49	22	65
Sauvo	B2	118	54	47	17	104
Mynämäki	B2	110	48	43	19	125

Seudun elinvoima

Turun seutu on kokonaisuutena hyvin tai kohtalaisen elinvoimainen. Viisi vahvaa kehyskuntaa, Lieto, Kaarina, Naantali, Masku ja Raisio, asettuvat indeksillämme mitaten seudun kärkeen. Keskuskaupunki Turku asettuu niiden perään kuudenneksi kokonais-summapisteissä. Seudun kuntien elinvoiman erot jäävät enintään 48 pisteeseen ja kuntia on yhteensä kolmetoista.

Kymmenen vuoden jaksolla 2010–2020 väkiluku on kasvanut Kaarinassa, Turussa, Liedossa ja Ruskossa. Sen sijaan väkiluvun muutos on ollut negatiivinen Paraisilla, Aurassa, Nousiaisissa, Sauvossa ja Mynämäellä. Vuonna 2021 vahvin nettomuutto tapahtui Kaarinassa ja Raisiossa. Lasten pienituloisuus on erottuvan korkea Turussa, seudulla muuten lasten pienituloisuuden ollessa maltillinen.

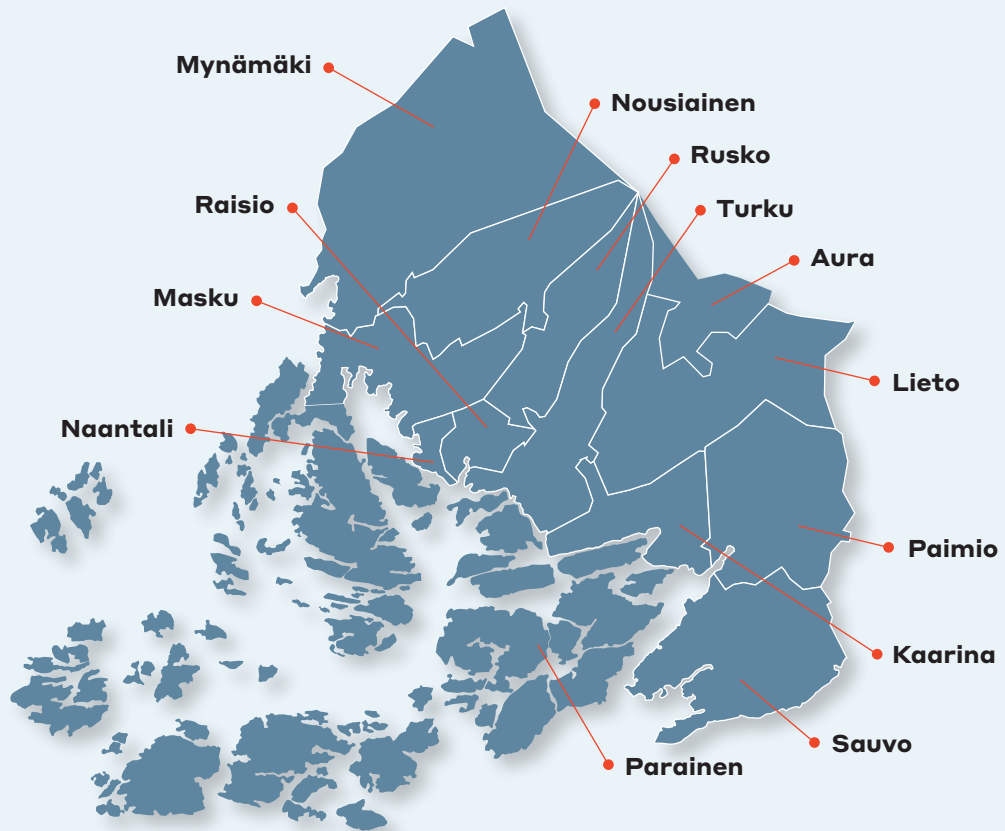
Työllisyysasteessa seutu esittää vuonna 2021 kaupunkiseutujen vertailussa vahvoja lukuja, joista Raisio poikkeaa hieman ja Turku selvästi alemmilla luvuilla. Sauvossa, Nousiaisissa ja Ruskossa myös ulkomailla syntyvät työllistyvät verrattain hyvin. Tulotasoltaan seudun kuntien väestö on keskimääräisesti tarkasteltuna tasavahvaa, pieniä eroja kuitenkin löytyy. Naantalissa, Maskussa ja Ruskossa on tehty kymmenen vuoden jaksolla yli 10 % nousu keskimääräisessä tulotasossa. Mynämäellä ja keskuskaupunki Turussa on tulotaso keskimäärin

matalin seudulla. Yritysten yhteenlaskettu liikevaihto asukasta kohden on korkein Turussa, Raisiossa ja Naantalissa. Poikkeuksellinen alhainen vastaava luku on Nousiaisissa ja Mynämäellä. Aloittaneiden ja lopettaneiden yritysten mittarilla neljä kuntaa jää jälkeen muista, muutoin yritysten perustamisen aktiiviteetin ollessa kaupunkiseutujen tasoa.

Työpaikkaomavaraisuus on korkea Turussa 77 %, muiden kuntien omavaraisuuden vaihdelta välillä 34–69 %. Neljässä kunnassa kiertotalouden toimialoihin lukeutuvien työpaikkojen osuus on yli 4 %. Sähköautojen osuus vuonna 2021 uushankituista ajoneuvoista on korkeimmillaan Naantalissa, Ruskossa ja Sauvossa.

Turun seutu sijaitsee Etelä-Suomen kehityskolmiossa ja lyhyet välimatkat muihin suurimpiin keskuksiin ovat seudun vahvuus. Turun satamasta on sekä henkilö- että rahtiliikenneyhteydet useisiin kohteisiin Itämeren alueella. Turusta on suora junayhteys Helsinkiin ja Tampereelle. Muihin seutukeskuksiin junayhteydet ovat vaihdollisia.

Turun seudulla ei ole merkittävää yhdyskuntarakenteen hajautumista. Tieverkko palvelee seutua hyvin ja mahdollistaa keskustojen rahoittamisen läpikulukuliikenteeltä, jos niin halutaan. Keskuskaupunki Turku kehittyy hyvin ja kasvu sijoittuu kaupunkira-

kenteessä kestävästi, hyvinä esimerkkeinä sataman alue ja Kupittaa. Elinvoiman kannalta haastetta Turulla on kävelypainotteisen keskustan kehittämisessä.

Toriparkin rakentaminen on vaikeuttanut joukkoliikenteen järjestämistä keskustassa ja vähentänyt matkustajamääriä. Runkolinjastouudistus on viivästynyt. Raitiotien päätöstä ei ole saatu asian pitkstä käsittelystä huolimatta. Maankäytöstä ja kuntarajoista johtuen raitiotiellä ei ole keskuskau-pungille saatavissa samanlaisia hyötyjä kuin Tampe-reella. Raideliikenteen kehittäminen on perusteltua erityisesti seudun näkökulmasta. Uusikaupunki ja Salo ovat olleet kiinnostuneet lähijunaliikenteestä. Joukkoliikenteen Föli-brändi on hyvä. Föli-alueen ulkopuoliset kunnat ovat kiinnostuneet liittymään alueeseen parantaakseen mielikuvaa joukkoliikenteen laadusta. Föli-brändin alla on myös vesibussiliikennettä. Föli oli ensimmäinen lähimaksun käyttönottaja Suomessa.

Pyöräilyn pääreittiverkon opastusta on parannettu. Turun keskustan kehittämisessä auto on edelleen tärkein, kävely ja pyöräily ovat sille alisteisia. Keskustan pyörätieverkkoa kehitetään jatkossa yksisuuntaisen verkon pohjalta. Turussa on kaupunkipyörät käytössä, mutta nykyinen järjestelmä ei ole ympärivuotinen.

Taulukko 22.

Kunta	Kunta-ryhmä	Kokonaissumma, pisteet	Inhimillinen pääoma, pisteet	Tuottavuus, pisteet	Vihreä rakenneuudistus, pisteet	Kokonaissumma, sijoitus
Muurame	B2	151	73	54	24	13
Jyväskylä	B1	143	67	51	25	30
Laukaa	B2	135	60	47	28	51
Toivakka	B2	115	47	52	16	111
Uurainen	B2	102	47	37	18	151
Petäjävesi	B2	99	43	44	12	161
Hankasalmi	B3	87	26	41	20	201
Äänekoski	B3	86	37	31	18	205

Seudun elinvoima

Jyväskylän seudun kuntien elinvoimaluku indeksilämme mitaten vaihtelee paljon, enimmillään 65 pistettä. Muurame, Jyväskylä ja Laukaa sijoittuvat elinvoiman mittauksessa kärkeen. Äänekoski ja Hankasalmi, Petäjävesikin, jäävät eri tasolle alla 100 kokonaissummapisteillään. Väestöltään keskuskautunki on selvästi suurin, ja Laukaalla sekä Äänekoskella oli vuoden 2021 tilaston mukaan kummassakin yli 18 000 asukasta. Elinvoimaisen Muuramen väkiluku on 10 426, mutta muut seudun kunnat ovat pieniä.

Väkiluvun muutos kymmenen vuoden jaksolla 2010–2020 on Muuramessa 10,5 % ja keskuskautunki Jyväskylässä 9,4 %. Neljässä kunnassa kahdeksasta on väkiluvun kehitys ollut negatiivinen. Vuonna 2021 kaikissa kunnissa Muuramea ja Jyväskylää lukuun ottamatta nettomuutto oli negatiivinen. Jyväskylässä alle 55-vuotiaiden osuus on hieman yli 70 %, muutoin osuus vaihtelee 50–69 % välillä. Lasten pienituloisuusaste on korkein Uuraisissa sekä myös Hankasalmella ja Äänekoskella. Työllisyysaste oli kaupunkisuduksi matalahko ja se vaihteli seudulla 60–71 % vuonna 2021. Toivakka erottuu ulkomailla syntyneiden hyvällä työllisyysasteella, mutta esimerkiksi Jyväskylässä ulkomailla syntyneiden työllisyysaste on pudonnut edellisvuodesta.

Keskimääräinen tulotaso Muuramessa on valtakunnallisestikin hyvä, muutoin jäädään isommista kaupunkiseuduista. Tulotason kehitys on ollut positiivista jaksolla 2011–2020 Petäjävedellä, Toivakassa ja Muuramessa. Yritysten yhteenlaskettu liikevaihto asukasta kohden on korkein Äänekoskella ja Jyväskylässä. Äänekoskella tämä ei siirry elinvoimaksi, kuten Jyväskylässä. Yritysten perusta-

misen aktiviteetti on korkea erityisesti Toivakassa ja Muuramessa. Jyväskylän työpaikkaomavaraisuus on 66 % ja Äänekosken 63 %. Muissa seudun kunnissa omavaraisuus on välillä 40–52 %.

Kiertotalouden toimialojen osuus työpaikoista on puolessa kunnista matala. Erityisesti Toivakassa on sähköautojen osuus uushankinnoista korkea 16 %. Taajaväkisimmässä kunnassa Jyväskylässä sähköautojen hankinnan osuus on 9 %.

Liikenneyhteyksien suhteen seutu ja keskuskautunki Jyväskylä on hieman väliinpuotoaja eteläisen kehityskolmion ja pohjoisen Oulun välissä. Jyväskylästä on suora junayhteys Helsinkiin ja Tampereelle, muut yhteydet MAL-seutujen keskuksiin ovat vaihdollisia. Jyväskylä on yliopistokaupunki, mikä luo hyvät edellytykset kävelyn ja pyöräilyn edistämiseksi. Kaupunkiseudulla on nauhamaisia rakenteita, mikä osaltaan tukee joukkoliikenteen järjestämistä. Hyvin toimiva tie- ja katuverkko tekee joukkoliikenteen kilpailusta henkilöauton kanssa vaikeaa. Joukkoliikenteen kasvuohjelma ollut käynnissä ja linjastoa on uudistettu. Vuonna 2014 käyttöön otettu joukkoliikenteen brändi näkyy eri tavoin ja kanavissa, ja seudullisesti joukkoliikennepalvelu on hyvä.

KUOPION SEUTU

Taulukko 23.

Kunta	Kuntaryhmä	Kokonais- summa, pisteet	Inhimillinen pääoma, pisteet	Tuottavuus, pisteet	Vihreä rakenne- muutos, pisteet	Kokonais- summa, sijoitus
Kuopio	B1	144	66	55	23	25
Siilinjärvi	B2	134	66	53	15	56
Suonenjoki	B2	105	41	45	19	142
Leppävirta	B2	93	41	39	13	185
Lapinlahti	C2	91	38	43	10	194
Tuusniemi	B3	46	23	15	8	290

Seudun elinvoima

Kuopion kaupunkiseudun elinvoiman kärjessä on keskustaupunki Kuopio valtakunnallisesti verrattuna hyvällä tuloksella. Sen kannoilla on Siilinjärvi sijoittuen 60 kärkeen koko maassa. Näissä kahdessa kunnassa asuu noin 80 % seudun väestöstä. Suonenjoki, Leppävirta ja Lapinlahti sijoittuvat elinvoimaltaan valtakunnallisesti keskimmäisiin. Pienempi ja etäämpänä sijaitseva Tuusniemi, kuntaluokituksestaan mukainen B3, sijoittuu maan alimpaan kymmenykseen. Seudulla hajonta kokonaissummapisteissä on poikkeuksellisen suuri, 98 pistettä.

Väkiluvun muutos vuosikymmenen aikana on eriytynyt keskustaupungin kasvaessa ja muiden kuntien kutistuessa. Vuonna 2021 seudun nettomuutto oli vajaan prosentin eli 0,9 %. Kasvua tapahtuu seudulla korostetusti keskustaupunki Kuopiossa, jossa vuosikymmenen väliluvun muutos jaksolla 2011-2020 on 7,64 % ja vuonna 2021 nettomuutto oli positiivinen Kuopion 1,2 % lisäksi Siilinjärvellä ja Suonenjoella.

Työpaikkaomavaraisuus Kuopiossa on kohtuullisen hyvä 68 %, ja muutoin omavaraisuus työpaikkojen suhteen vaihtelee seudun kunnissa 47-63 % välillä. Työllisyysaste on alle vuoden 2021 trendin (73,6 %) ja korkein Siilinjärvellä 71,5 %, muutoin liikutaan luvuissa 58-67 %. Ulkomailla syntyneiden työllistyminen jää yleistä työllisyysastetta selvästi matalammaksi. Keskimääräinen tulotaso kunnissa korreloi elinvoiman kokonaissummapisteitä ja vaihtelee välillä 13 000-18 967 euroa/asukas. Lapinlahdella ja Tuusniemellä on lasten pienituloisuusaste korkein. Yritysten yhteenlasketun liikevaihdon määrä asukasta kohden on kolmannes Helsingin seudun isojen kuntien vastaavasta yritysten liikevaihdosta.

Yritysten perustamisen aktiivisuus on maltillinen kaupunkiseuduksi. Työpaikkojen toimialadiversiteetti on korkea kaikissa kunnissa. Päästöjen suhteellinen vähenemä korreloi kuntakokoa ja sähköautojen osuus uushankituista vuonna 2021 oli 9-10 % kahdessa väkirikkaimmässä kunnassa.

Kuopion seutu on Jyväskylän seudun tavoin liikenneyhteyksien osalta hieman väliinputoaja eteläisen kehityskolmion ja pohjoisen Oulun välissä. Kuopion seudun ydin on kuitenkin kasvava, mikä mahdollistaa ja edellyttää suuremmat panostukset liikennejärjestelmän kehittämiseen. Kuopion seutu rakentuu suurelta osin nauhamaisesti pääväylien varsille, mikä luo hyvät edellytykset korkeatasoisille joukkoliikennepalveluille ja esimerkiksi seudullista lähijunaliiikennettä on suunniteltu.

Kuopion seutu oli ennen koronapandemiaa vahvimpia joukkoliikenteen kasvualueita Suomessa. Koronan jälkeen on palattu kasvu-uralle ja käyttäjämäärät nyt jo koronaa edeltänyttä aikaa suuremmat. Maankäyttöä on kehitetty joukkoliikenteen nykyisillä palvelualueilla.

Joukkoliikenteen lippujen hinnoittelua on muutettu 2022 ja muutos on halventanut matkoja Kuopio-Siilinjärvi. Joukkoliikenne on suunniteltu kustannustehokkaaksi ja linjat on tahdistettu mahdollisuuksien mukaan. Kaikkiaan joukkoliikenteen palvelu on erinomainen ja sähköbussien osuus on suuri. Myös Kuopion kaupunkipyöräjärjestelmä toimii sähköllä. Keskustaupunki Kuopiossa on laaja elinvoimaa tukeva kävelykeskusta.

LAHDEN SEUTU

Taulukko 24.

Kunta	Kunta-ryhmä	Kokonais-summa, pisteet	Inhimillinen pääoma, pisteet	Tuottavuus, pisteet	Vihreä rakenne-muutos, pisteet	Kokonais-summa, sijoitus
Lahti	B1	132	61	46	25	61
Hollola	B2	124	58	44	22	81
Orimattila	B2	111	49	41	21	123
Asikkala	B2	107	47	41	19	134
Iitti	B2	95	42	39	14	180
Heinola	B2	93	38	31	24	185
Kärkölä	B2	85	29	41	15	208

Seudun elinvoima

Lahden seutu on väkimäärältään yli 100 000 asukkaan keskuskaupunkien seuduista pienin ja maapinta-alaltaan viidenneksi laajin, esimerkiksi Helsingin ja Turun seutuja laajempi. Seudun elinvoiman kärkeen indeksillämme mitaten sijoittuu keskuskaupunki Lahti ja sen jälkeen Hollola kahdenkymmenen pisteen erolla. Lahden seudulla hajonta elinvoiman kokonaissummapisteissä on toiseksi pienin Helsingin seudun jälkeen.

Lahden seudun keskimääräinen väkiluvun muutos vuosikymmenen aikana on tarkastelluista kaupunki-seuduista ainoana negatiivinen vajaan prosentin verran. Vuonna 2021 seudun nettomuutto oli kuitenkin positiivinen 0,2 %. Keskuskaupunki Lahti erottuu seudun muista kunnista 2,29 % väkiluvun kasvulla jaksolla 2011–2020. Vuonna 2021 Lahden nettomuutto oli 0,37 % ja ehkä hieman yllättävästi sen ohi suhteellisessa osuudessa kiri Asikkala 0,6 % nettomuutolla.

Kokonaistyöllisyysaste on seudulla korkein Hollolassa ja Orimattilassa. Ulkomailla syntyneet työllistyvät suhteellisesti parhaiten harvemmin asutuissa kehyskunnissa Orimattilassa ja Kärkölässä. Työpaikkaomavaraisuus seudulla on korkein Lahdessa 67 % ja muiden kuntien luvut vaihtelevat välillä 44–59 %. Keskimääräinen tulotaso asukasta kohden vaihtelee Heinolan 15 231 eurosta Hollolan 19 497 euroon.

Sähköautojen osuus uushankituista ajoneuvoista oli korkein 11 % Orimattilassa ja pienin 5 % Iitissä. Kiertotalouden toimialojen työpaikkojen osuus oli selvästi suurin Heinolassa ollen 5,23 % työpaikkojen kokonaismäärästä. Alueellisten kasvihuonekaasupäästöjen määrä asukasta kohden on Lahdessa keskimäärin kolmannes Kärkölän asukkaan vastaavasti mitatuista päästöistä. Lahti on seudun kunnista

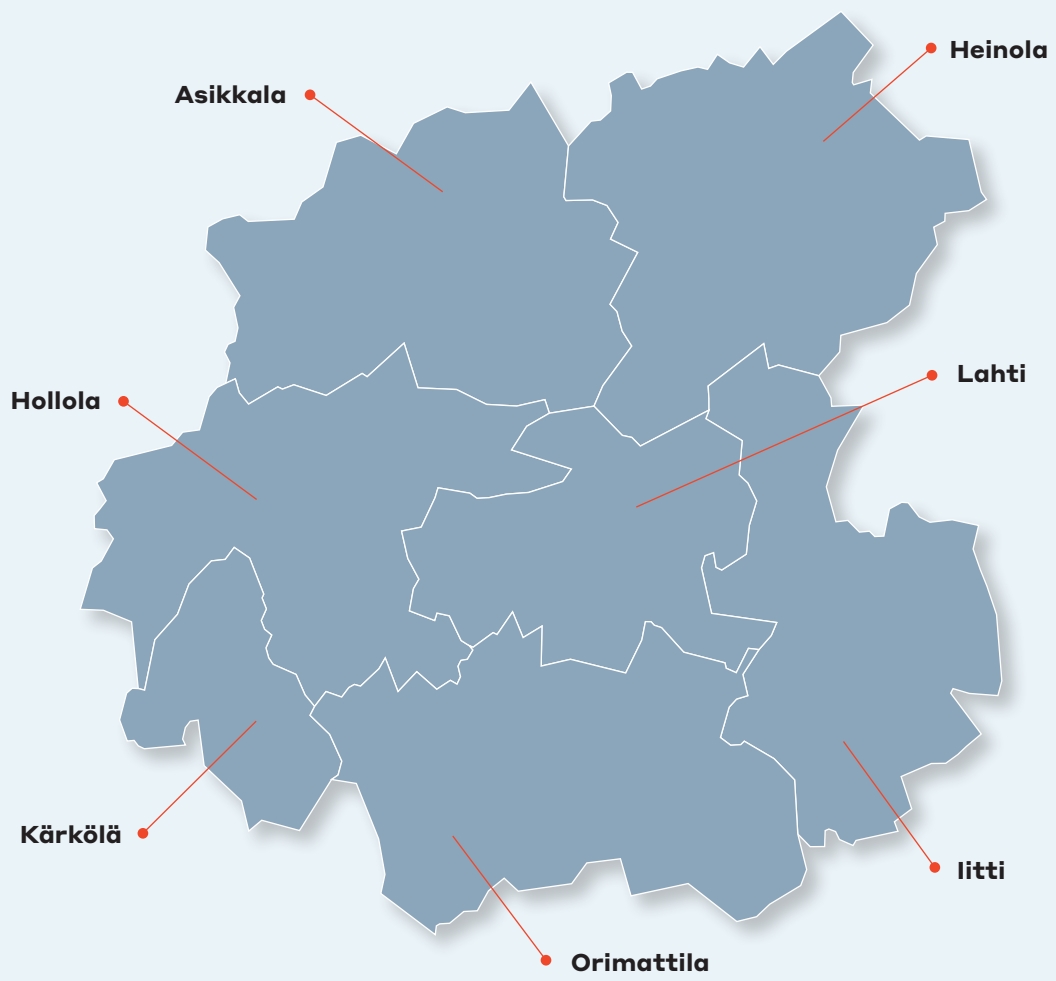
myös vähentänyt päästöjään eniten 55 % viimeksi mitatulla kymmenvuotisjaksolla, muiden kuntien vähenemien ollessa 17–36 % vastaavalla jaksolla.

Lahden päätieverkko on eteläisen ohikulkutien myötä valmis. Verkko voi olla seudun kannalta liiankin tehokas, koska se ohittaa seudun keskukset. Lahden seudun kehittämisessä on haastetta siinä, että se on vähän liian kaukana ollakseen tehokkaasti osa pääkaupunkiseudun aluetta ja liian lähellä ollakseen aidosti oma keskuksensa. Lahden seutu hyötyy kuitenkin jossain määrin Helsingin seudun yhteyksistä.

Toinen haastava tekijä on, että seudun kehitys jakautuu kaikkiin suuntiin, jolloin mistään suunnasta ei kehity vahvaa akselia. Näiden haasteiden taklaaminen vaatii omaperäistä strategiaa, jota esimerkiksi keskuskaupungin tai seudun ympäristöbrändin vahvistuminen voisi tukea. Keskuskaupunki Lahden katuverkon kehittämisestä on puuttunut visionäärisyyttä.

Joukkoliikenteessä runkolinjastouudistus on otettu käyttöön ja linjastoa on parannettu. Myös keskustan pysäkkejä on kehitetty. Lahden Seudun Liikenne vastaa koko maakunnan liikenteen järjestämisestä. Lahti oli Euroopan Unionin ympäristöpääkaupunki, mikä näkyy myös joukkoliikenteessä, missä on 32 sähköbussia ja 37 uusiutuvalla dieselillä toimivaa.

Yhtenäiset laadukkaat reitit Lahden keskustaan puuttuvat, ja sama tilanne on Oulua ja Helsinkiä lukuun ottamatta muilla kaupunkiseuduilla. Kehittämishankkeiden toteuttaminen hidasta, vaikka edistämisen hyväksi on tehty työtä. Lahden kaupunkipyöräjärjestelmä toimii sähköllä.

Kuntien tulevaisuuskestävyys indeksillä mitattuna

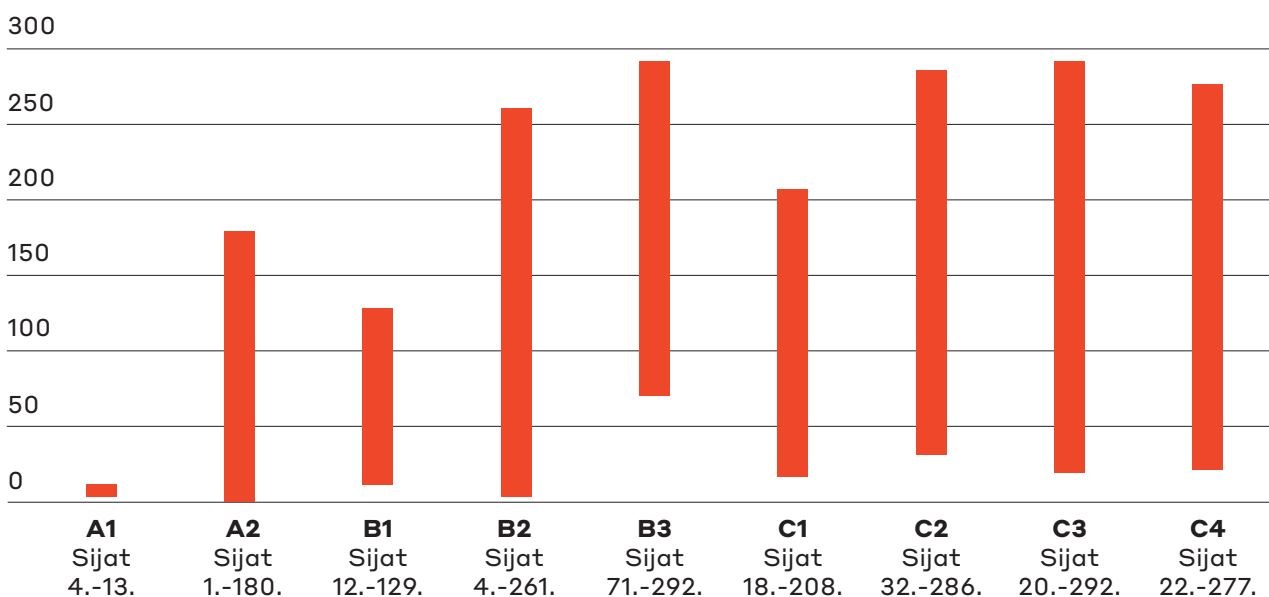
Globaali murros, jota elämme, vaatii ennennäkemättömän paljon varautumista ja edelläkävijyyttä. Alueiden tarkastelu avasi uusimpaan saatavilla olevaan tietoon perustuvan kokonaisnäkyvän kuntien ja kaupunkiseutujen nykytilaan, joista on luettavissa sekä trendejä että heikkoja signaaleja.

Indeksimme indikaattorien muutos toi pieneltä osin muutoksen yksittäisten kuntien elinvoiman järjestykseen. Väkiluvultaan isot kunnat sekä kunnat, joilla nettomuutto ulkomailta on korkea, saavat nyt perustellusti hienoista etua suhteessa viime vuoden tutkimukseen. Yllättävän moni kunta säilytti asemansa tästä huolimatta ja toisaalta joidenkin sijoitus muuttui toisten kuntien parantaessa. Tulos osoittaa monimuuttujaindeksin luotettavuuden: elinvoima ja samalla resilienssi on korkea, kun

vahvuus on monipuolista. Tällöin tilanne ei yleensä muutu nopeasti lyhyellä aikajänteellä. Esimerkiksi muutaman suuren työllistäjän kunnissa riski luonnollisesti kasvaa, joten riskiin on varauduttava.

Kaupungit kykenevät kääntämään väkiluvun kasvun elinvoimaksi hyvin. Isoissa kaupungeissa kuitenkin elinkustannukset, työllistymisen ja asuntotarjonta ovat elinvoiman pullonkauloja. Lisäksi on kyettävä entistä päättäväisemmin torjumaan eri ryhmiä uhkaavaa syrjäytymiskehitystä ja segregatiota. Kehyskunnat pysyvät tänäkin vuonna kaupunkien haastajina elinvoiman kärjessä.

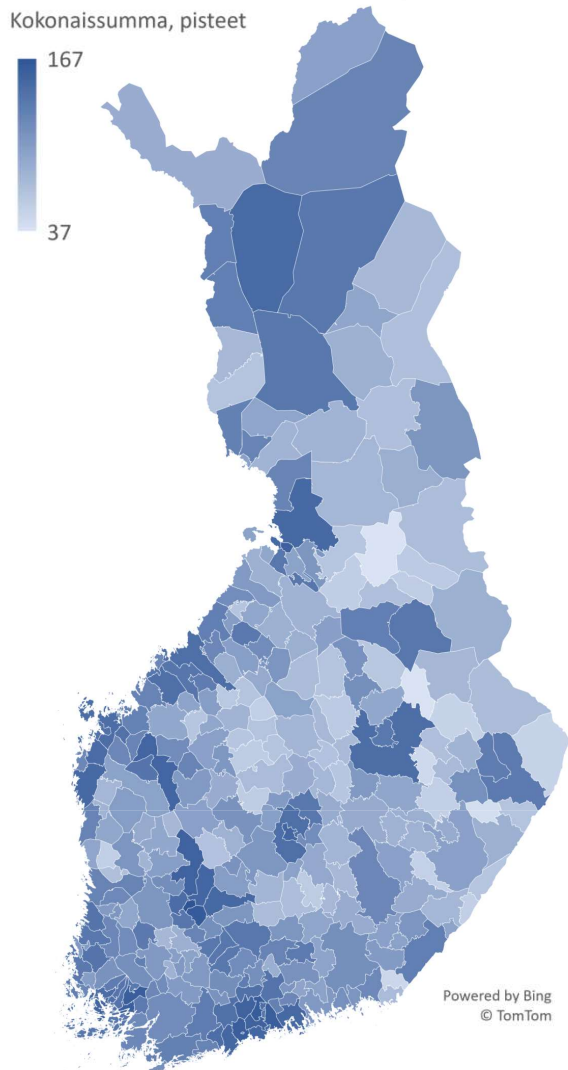
Kuntien elinvoiman mittauksessa sijoittuminen kuntaryhmittäin on esitetty alla. Samoja sijoja esiintyy, jos yhtä useampi kunta päätyi samaan kokonaissummalukuun.

Kuva 8. Kuntien elinvoiman mittauksessa sijoittuminen kuntaryhmittäin

Kaikkien kuntien listauksen ja elinvoimapisteet löytyvät Alueiden tutkimuksen 2022 verkkosivulta osoitteessa:

www.wsp.com/fi-fi/nakemyksia/alueiden-tutkimus-2022

Kuva 9. Tulevaisuuskestävyys, kokonaispisteet

Taulukko 25. Indeksimittauksen korkeimmat - keskimmäiset - alimmat

Sijoitus	Kunta	Pisteet	Kunta-ryhmä
1	Pirkkala	167	A2
2	Lempäälä	161	A2
3	Tuusula	160	A2
4	Espoo	158	A1
4	Lieto	158	B2
4	Sipoo	158	A2
7	Kaarina	157	B2
8	Kempele	155	B2
9	Vantaa	154	A1
9	Ylöjärvi	154	A2
142	Jokioinen	105	C2
142	Loimaa	105	B3
142	Loviisa	105	A2
142	Suonenjoki	105	B2
142	Tammela	105	C2
147	Alavus	104	B3
147	Kaskinen	104	C3
147	Pyhäranta	104	C2
150	Raahe	103	C1
151	Luumäki	102	B2
282	Rautjärvi	55	B3
282	Siikainen	55	B3
286	Sulkava	54	C2
287	Ilomantsi	52	B3
287	Juuka	52	C3
289	Miehikkälä	48	B3
290	Tuusniemi	46	B3
291	Rääkkylä	42	B3
292	Puolanka	37	C3
292	Rautavaara	37	B3

Nostoja vuoden 2022 tutkimuksesta

Helsingin seutu on kaupunkiseutujen vertailussa elinvoimaltaan ylivoimainen laaja kuntien klusteri, joka säteilee elinvoimaa myös ympäristöönsä.

Kaupunkiseudut ovat toiminnallisia kokonaisuuksia, työssäkäynnin alueita ja seutusuunnittelun yksiköitä. Niiden osuus bruttokansantuotteesta on merkittävä. Maamme seitsemään yli 100 000 asukkaan keskuskaupungin kaupunkiseutuun kuuluu kuhunkin 6–14 kuntaa. Helsingin kaupunkiseutu on väkiluvultaan yli kolminkertainen (1 536 139 asukasta) seuraavaksi laajimpaan Tampereen kaupunkiseutuun (403 054 asukasta) verrattuna. Toisaalta myös kuntia on lähes kaksinkertainen määrä. Helsingin seudulla isot kaupungit keskuskaupunki Helsinki mukaan lukien ovat elinvoiman kärjessä ja niiden yritykset valtakunnallisesti tuottavinta kärkeä.

Helsingin seudun neljatoista kuntaa indeksillämme mitaten vain 34 kokonaissummapisteen erolla muodostavat Suomessa ainutlaatuisen väestökeskitymän ja elinvoimaisten kuntien klusterin, missä kyky kohdata tulevaisuutta on hyvä. Tämä elinvoimaklusteri ei pääty rajoihinsa, vaan säteilee elinvoimaa myös ympäryskuntiin, ja kaikkiin kuntiin, joihin se yhdistyy alle kahden tunnin sujuvilla liikkumisyhteyksillä, erityisesti logistiikan ja raide- sekä lentoliikenteen osalta. Esimerkkinä elinvoiman säteilystä tämän vuoden tutkimuksessa erottuu selvä ”Espoosta länteen” -ilmiö seutuun kuuluvan Kirkkonummen ja seudun ulkopuolelle jäävän Siuntion nousuna kuntien 30 kärjen listalle.

Laajimpien kaupunkiseutujen keskuskaupungit Helsinki ja Tampere päätyivät tänä vuonna kuntina samaan kokonaissummapistemäärään. Tampere on vahvistunut ja Helsinki saa naapurikaupunkiseudun keskuskaupungista erilaisine toimintakulttuureineen hyvän kirittäjän itselleen. Myös seutujen kehyskuntien tiedonvaihto voisi olla molemmin puolin antoisaa tulevaisuusvalmiuden lisäämiseksi.

Segregaation torjuminen nostettava vahvasti kaupunkiseutujen agendalle

Yli 100 000 asukkaan keskuskaupungin kaupunkiseutuja on seitsemän ja näiden kaupunkiseutujen alueella asui 57 % suomalaisista vuoden 2021 väestötilaston mukaan. Näillä seuduilla luodaan siten vaikuttavia ratkaisuja ja tutkimustulokset sisältävät joitakin huolestuttavia kehityssuuntia, joihin tulee vastata. Inhimilliseen pääomaan

sisältyvät kaupunkiseutujen parhaat mahdollisuudet ja toisaalta selvät syrjäytymisen riskit koskien lapsia, nuoria ja ulkomaalaistaustaista väestönosaa. Tutkimuksestamme käy esiin tunnettu tosiasia, että syntyvyys on kaupunkiseuduillakin liian alhainen ylläpitämään huoltosuhdetta. Tilastojen valossa lapset piti nostaa politiikan keskiöön kunnissa jo yli vuosikymmen sitten. Näin ei kuitenkaan käynyt, ja koko 2010-luvun kestänyt alhaisen syntyvyyden trendi sai vasta pandemian jaksolla hetkellisen positiivisen käänteen.

Tutkimustuloksista selviää, että pienituloisissa kotitalouksissa asuvien lasten määrä on jopa 10-20 % noin puolessa tarkasteltujen kaupunkiseutujen kunnista. Inflaation aiheuttama hintojen nousu on lisähaaste tilanteessa, jossa monen kotitalouden pelivara kuukausittain on noin 100 euroa. Koululaisien oppimistulokset heikkenevät toistuvasti suoritetun PISA-mittauksen tulosten mukaan ja vanhempien koulutuksen merkitys lasten opinnoissa on kasvanut. Lisäksi lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden tarve on kasvanut 10 vuodessa merkittävästi. Pandemia on osaltaan jättänyt hyvinvointivelkaa ja esimerkiksi yksinäisyys on yleistynyt kasvattaen syrjäytymisriskiä. Nämä kaikki tekijät muodostavat merkittävän riskin tulevaisuuden kannalta ja vaativat muutoksia ja toimenpiteitä.

Ulkomailla syntyneiden työllisyysaste oli tutkimuksen tarkasteluvuonna 2020 alle 60 % reilussa kolmanneksessa kaupunkiseutujen kunnista. Vuonna 2021 työvoiman tarve kasvoi ja viestit työvoimapulasta yleistyivät. EK:n mukaan jopa 80 % yrityksistä kertoo 2021 lopulla tehdyssä kyselyssä vaikeuksista löytää osaavaa työvoimaa. Akuutit rekrytointitarpeet yleistyivät selvästi yrityskoon kasvaessa, mutta merkittäviä vaikeuksia löytää osaajia esiintyi yllättäen eniten mikro- ja pienyrityksissä. Työllistymisen, osaamistarpeiden ja kulttuurisen integraation yhtälö ratkeaa hyväksi tulevaisuudeksi vain nykyistä vahvemmallalla politiikalla ja toimenpideohjelmilla.

Yritysten merkitys alueiden elinvoimalle keskeinen

Tutkimusaineisto osoittaa, että tämän vuoden tutkimuksen kolmenkymmenen kärjen kunnilla väestön tulotaso eli arvoa luovien yritysten tarjoamat työpaikat, yritysten yhteenlasketun liikevaihdon taso ja yritysten määrän nettomuutos indikaattoreina ennustavat hyvin alueen sijoittumista elinvoiman mittauksessa. Myös kunnan toimialojen

diversiteetti tukee elinvoiman hyvää tasoa ja pitää yllä osaamisia. Kaupungeille ja etäämpänä keskuksesta sijaitsevalle pienille paikkakunnille lisäksi työpaikkaomavaraisuuden merkitys on keskeinen pyrittäessä elinvoiman kasvattamiseen.

Sen sijaan kunnan omavaraisuus työpaikkojen suhteen ei näyttäisi olevan ehdoton edellytys kehyskunnissa, mikäli seudulla on työpaikkoja muutoin tarjolla riittävästi. Tutkimuksemme elinvoiman mittauksen ykkösenä toista vuotta peräkkäin oleva Pirkkala poikkeaa tosin isojen kaupunkien kehyskunnista nimenomaan korkealla työpaikkaomavaraisuudella (72 %) ja edustaa siten erinomaista tulevaisuusvalmiutta.

Väestön liikkeet ovat seuraus ja yrittäjämönteinen kulttuuri palveluineen, yritysten tarjoamat työpaikat ja ympäristön laatu syy sitoutua paikkakuntaan tai maahan.

Pohjoisen alueen elinvoiman kehitys jatkuu kärkien vetämänä

Viime vuoden Alueiden tutkimuksessa maaseudun kunnista nousi esiin elinvoimaansa kymmenvuotiskaudella kasvattaneiden maaseutumaisten matkailukuntien C₄ joukko erityisesti pohjoisen Suomen alueella. Viime vuonna kärkiviisikko ylsi kaikkien kuntien vertailussa sijoille 42–99. Tänä vuonna viisikon sijat olivat 22–71 ja nousua tekivät erityisesti Kittilä, Sotkamo, Sodankylä ja Muonio. Pohjoisen alueen elinvoiman kehitys jatkuu siten kärkikuntien vetämänä. Rovaniemen kaupunki sijoittui kuitenkin tänä vuonna sijalle 51 oltuaan viime vuonna sijalla 18, osin hieman muuttuneen indikaattorilistan vaikutuksesta.

Pohjanmaa maakuntien kakkonen heti Uudenmaan jälkeen

Maakuntien kuntien elinvoimalukujen keskiarvot vaihtelevat tutkimuksessa välillä 79–133. Pohjanmaa ohittaa kirkkaasti keskiarvoluvulla 131 kaikki isojen kaupunkiseutujen maakunnat Uttamaata lukuun ottamatta. Pohjanmaan alueella on kuntia tutkimuksen luokista B₁, B₂, C₁, C₂ ja C₃. Varsinais-Suomi on maakuntien kolmonen, Pirkanmaa sijoittuu neljänneksi ja Kanta-Häme viidennelle sijalle.

Moni kunta vihertää ja energiamurros etenee, mutta kaikki eivät puhu siitä

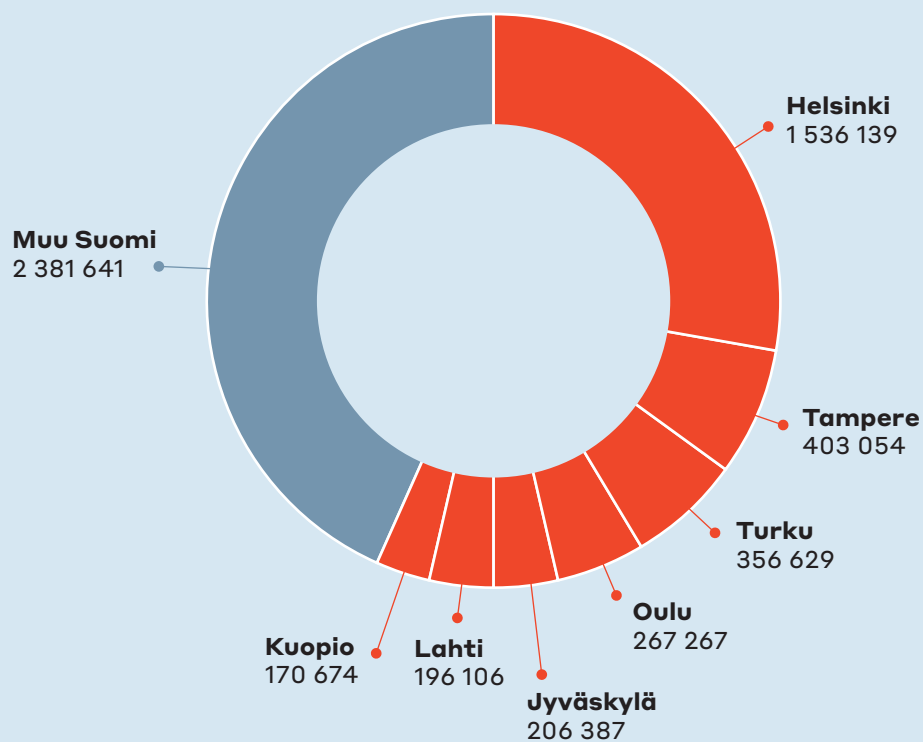
Kaupunkien eli kuntaryhmien A₁, B₁ ja B₂ sekä isojen kaupunkien kehyskuntien A₂-tarkastelussa kahdenkymmenen kärjen joukkoon vihreän rakennemuutoksen indikaattorilla mitaten mahtuvat esimerkiksi Lahti, Turku, Espoo ja Jyväskylä, jotka ovat viestinnässään painottaneet vihreitä arvoja ja ohjelmia sekä kestävyysteemoja. Tutkimuksen summaindikaattorilla mitattuna löytyy kuitenkin myös yhtä hyviä kuntia, jotka eivät näin ole tehneet.

Inhimilliseen pääomaan sisältyvät kaupunkiseutujen parhaat mahdollisuudet ja toisaalta syrjäytymisen riskit.

Väestön liikkeet ovat seuraus ja yrittäjämönteinen kulttuuri, yritysten tarjoamat työpaikat ja ympäristön laatu syy sitoutua paikkakuntaan tai maahan.

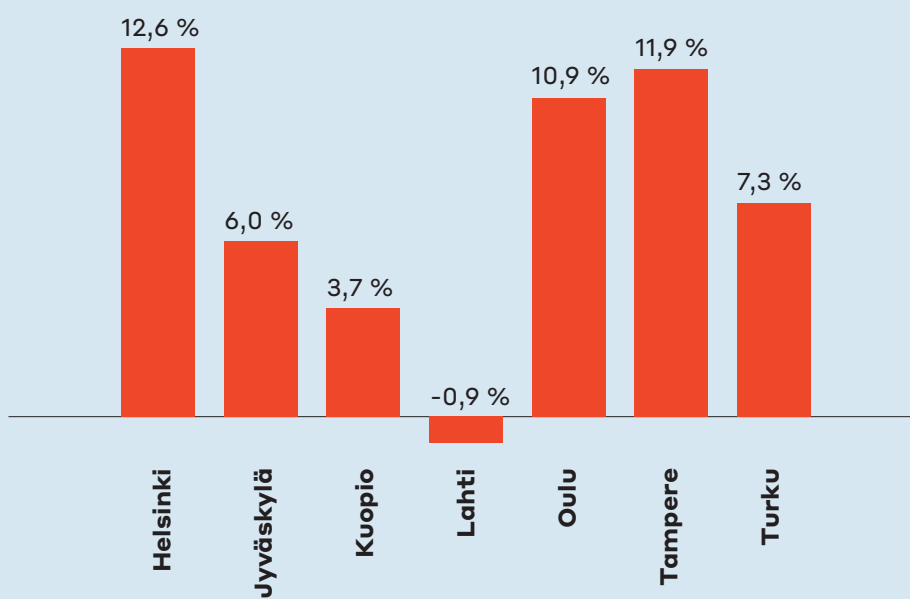
Viestintä etenemästä kestävyystavoitteiden saavuttamisessa on nostettava vahvemmin kuntien agendalle.

Väestö seuduittain

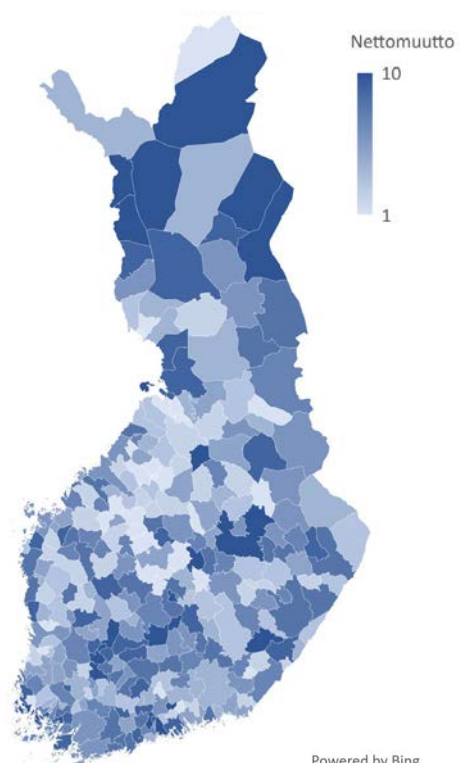
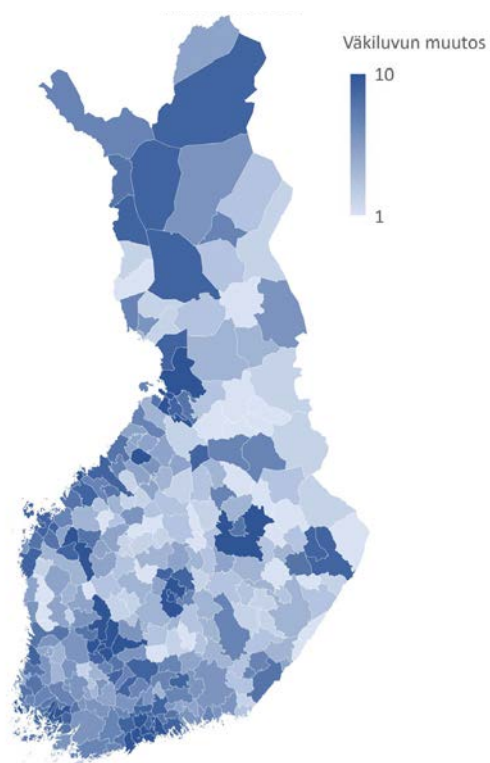
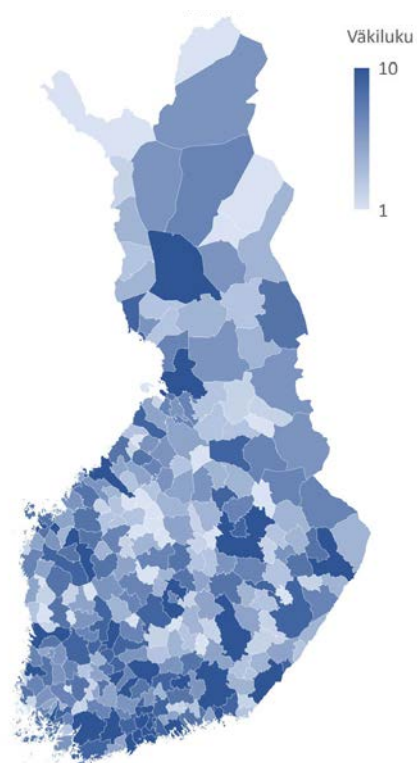

Kuva 10.

10 v nettomuutto kaupunkiseudut

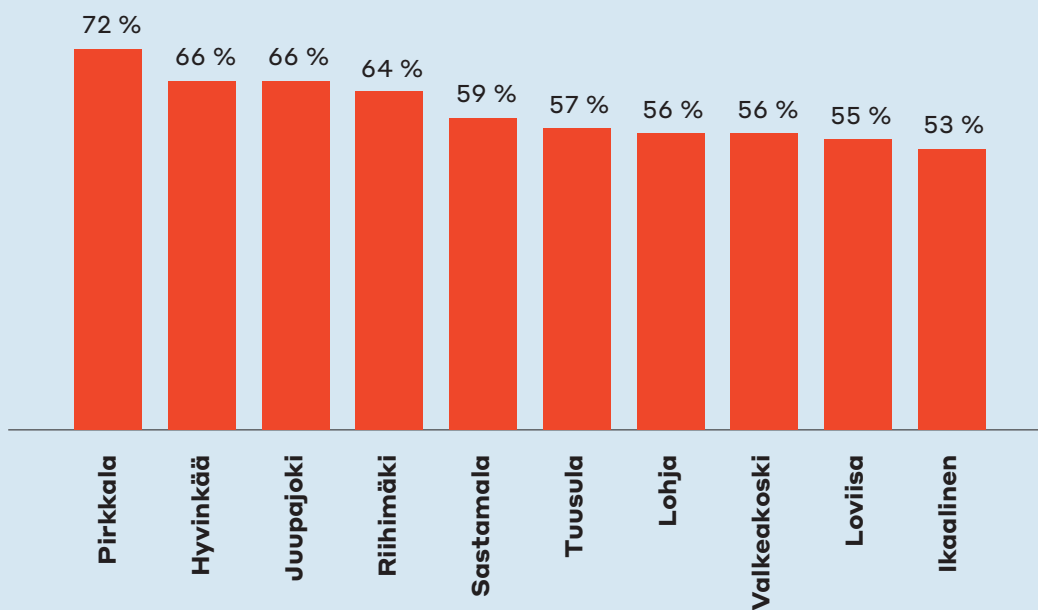
Kuva 11.

Powered by Bing
© TomTom

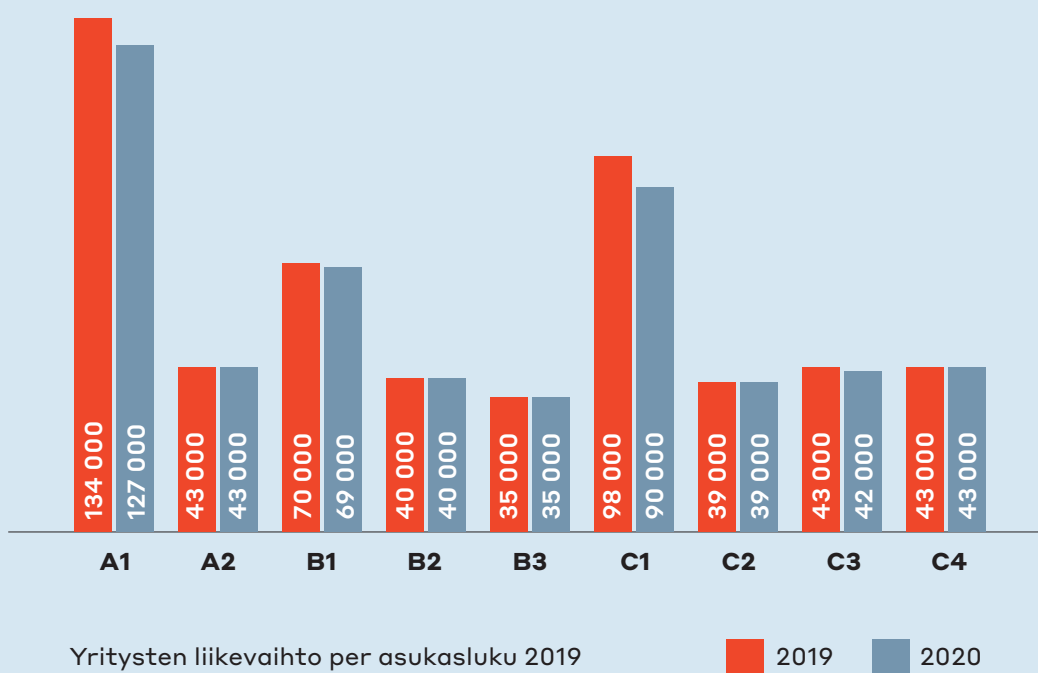
Kuvat 12–14. Teemakartat: väkiluku, väkiluvun muutos 10 v ja nettomuutto 2021

A2-kehyskuntien kärki, työpaikkaomavaraisuus

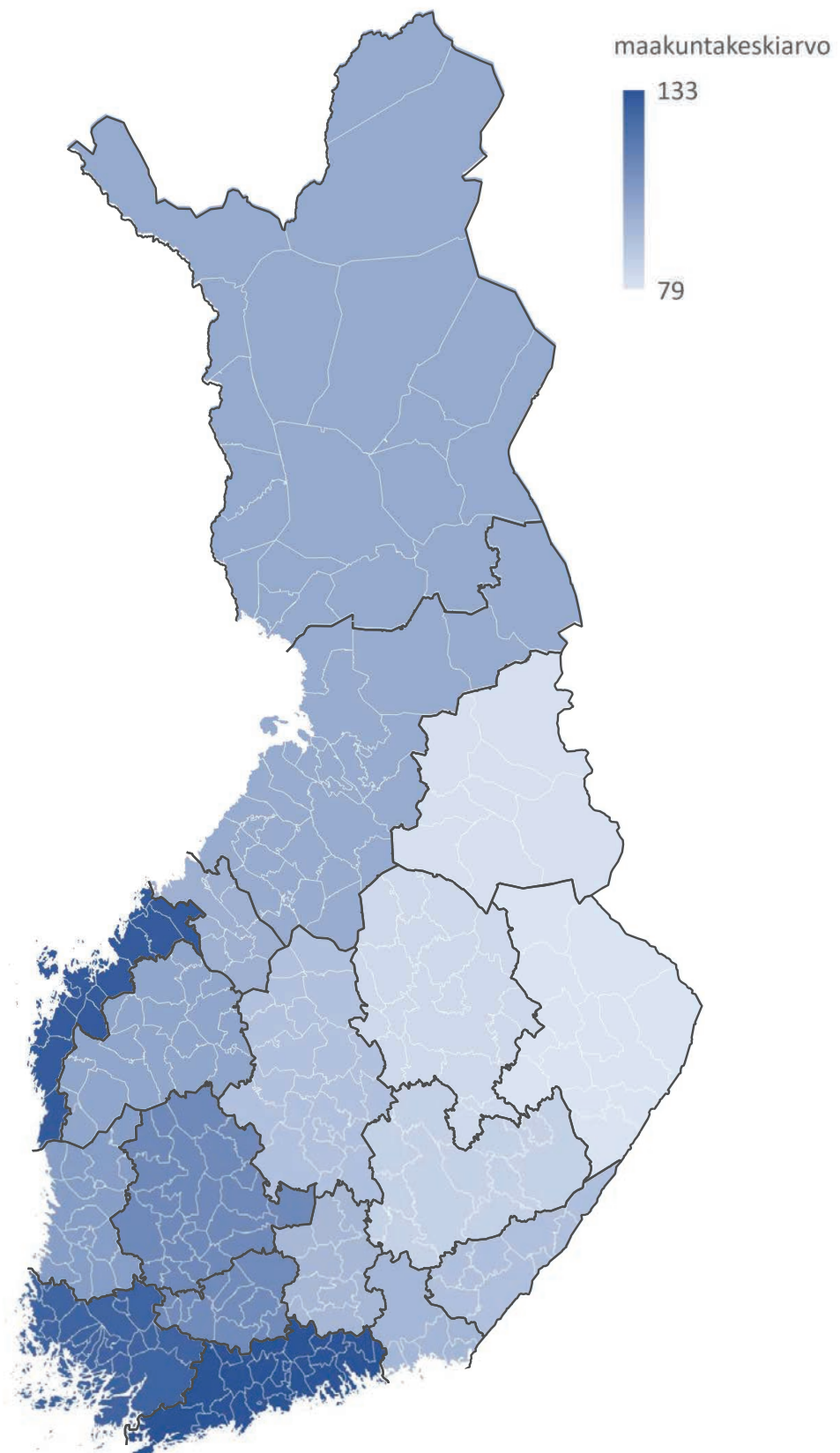
Kuva 15.

Yritysten yhteenlasketut liikevaihdot kuntaryhmittäin 2019 ja 2020

Kuva 16.

Maakuntien elinvoima

Kuva 17.

Hyödynnä tietokantaa ja vuoden 2022 maatrendejä

Olemme koonneet kesällä laajan alueiden tilastotietovarannon älykkääksi tietokannaksi ja globaaleista muutostrendeistä johdetut maatrendit asiakkaidemme hyödyksi. Tietokanta ja maatrendit yhdessä muodostavat merkittävän tietopääoman tulevaisuusvalmiuden kasvattamiseksi. Maatrendit pohjustavat myös tätä tutkimusta. Vuoden 2022 tutkimuksessa on raportoitu suppea valikoima data-analyysin tuloksia ja tietokanta mahdollistaa jatkossa laajasti erilaisia vertailevia tarkasteluita.

Kerromme mielellämme mahdollisuuksista lisää ja olemme vakuuttuneita siitä, että vallitsevien trendien näkökulmien kautta peilatun tiedon hyödyntäminen kannattaa. Epävarmaksi käyneessä ja shokkeja tuottavassa maailmassa resilienssin kasvattaminen on kaikkien vastuutahojen tehtävä. Kuinka huolehditaan ja saavutetaan lisää kunnan, alueen, yrityksen tai elinkeinosektorin tulevaisuusvalmiutta? Millaisia hyviä esimerkkejä löytyy ja millaisista erehdyksistä voimme oppia? Tämä paljastuu tietoja monipuolisesti tarkastelemalla ja myös kansainvälisesti vertaillen, sekä alueet toimijat ja toimintaympäristömuutos tuntemalla. Kysy meiltä, kuinka voit parantaa ja vahvistaa tulevaisuuskestävyyttä ja minne kannattaa investoida.

On hyvin tiedossa, että joihinkin lähtökohtia koskeviin olosuhteisiin on vaikea tai mahdoton vaikuttaa. Lähtökohtien erojen vuoksi jotkut myös pärjäävät toisia paremmin. Olosuhteiden erot voivat johtua maantieteellisestä sijainnista tai muista tekijöistä, kuten koulutuksesta, tulotasosta, ikärakenteesta tai työvoiman saatavuudesta. Olosuhteet ovat tekijöitä, joihin on vaikea vaikuttaa lyhyellä aikavälillä. Ulkoinen maailma on kuitenkin parhailaan murroksessa, joka uudistaa ja jossain määrin suhteellistaa olosuhteiden merkitystä. Alueita katseltaessa muutoksen linssin läpi ne näyttävät erilaisilta ja sisältävät uusia potentiaaleja, joihin kannattaa varautua. On myös tarkoituksenmukaista verrata keskenään erityisesti niitä kuntia ja alueita, joiden yhdyskuntarakenteelliset olosuhteet ovat samankaltaiset. Tälle erinomaisen lähtökohdan antaa lanseeraamamme kuntaryhmittely sekä esimerkiksi kaupunkiseutujen käsittely ryhmänä. Ennakointia kaipaavat sekä tiiviit että maaseutumaiset seudut ja niiden yritykset. Tutkimme WSP:ssa, kuinka trendit vaikuttavat erilaisiin alueisiin ja kuinka samankaltaiset alueet vertautuvat toisina. Kutsumme sitä potentiaalianalyysiksi ja kerromme siitä mielellämme lisää.

Tulevaisuusvalmius on pitkäjänteistä työtä, jota johdetaan tiedolla.

Riippumatta siitä, mitä tulevaisuus tuo tullessaan, vie tietoon ja tosiasioihin perustuva työ aluekehitystä ja liiketoimintaa parhaiten eteenpäin. Hitaat, toisinaan yllättävätkin kehitystrendit nousevat esiin tietoja sarjoina, keskiarvoina ja suhdelukuina tarkasteltaessa. Alueellinen kehitys johtaa kansalliseen talouden kasvuun, ja siksi on tärkeää, että kaikki alueet ja yritykset pidetään mukana ja ne vahvistuvat tulevaisuutta varten. Toimijoiden on myös itse oltava jatkuvasti hereillä ja valmiina. Emme vielä tiedä, mikä on seuraava iso haasteemme

Tuotamme ja päivitämme WSP:llä vuosittain trendi- ja aluetietoa ja tarjoamme sitä luotettavasti räätälöitynä yritysten, kaupunkien, maaseutukuntien ja muun julkishallinnon sekä yhteisöjen tarpeisiin. Yhteistyö yrityksemme pohjoismaisen neuvonpalvelun ja tutkimuksen kanssa tarjoaa mahdollisuuden tietoon ja vertailuun myös kansainvälisesti.

Alueiden tutkimuksen 2022 ovat laatineet Terhi Tikkanen-Lindström, Juhani Mutikainen ja Elli Happonen. Asiantuntijoina ovat toimineet Timo Kärkinen, Simo Airaksinen, Riiikka Kallio, Katja Koskela ja Jouni Ikäheimo. Raportin graafisen ulkoasun on laatinut Ari Kujala. Kannen kuva Tuomas Vuorinen.

Yhteyshenkilöt

Terhi Tikkanen-Lindström, johtava asiantuntija
terhi.tikkanen-lindstrom@wsp.com

Juhani Bäckström, liiketoimintajohtaja
juhani.backstrom@wsp.com

Mira Iso-Markku, viestintä
mira.iso-markku@wsp.com

www.wsp.com

wsp

WSP Finland
Pasilan asema-aukio 1, 13 krs
FI-00520 Helsinki
wsp.com